

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

C. v. Baardewijk, Apeldoorn

Het eerste klaaglied

titel:

Mens, wat klaag je toch...

Klaag over je zonde!

1. Wat zit zij toch eenzaam neer,
die stad zo volkrijk – weleer;
als een weduwe, treurig en klein,
geen volk hoort nog tot haar domein;
werd ze ooit geëerd als vorstin –
nu is ze niet meer dan slavin.

2. Wat zit ze daar huilend neer
in de nacht; er is niemand meer
die haar troost, haar mint en begeert;
trouw van vrienden?, hulp? – ieder
keert
zich verachtelijk af; ze treurt
nachtenlang,
huilt en klaagt tot ze niet meer kan.

3. Wat ziet Juda er troosteloos uit;
klein, ontvolkt, resten volk als een buit
afgevoerd en gedoemd om te wonen
tussen vreemden die smaden en ho-
nen;
lopend voor 't leven, snakkend naar
lucht
werd Juda door vijanden achterhaald
op de vlucht.

4. Op naar Jeruzalem, op naar het
feest!

dat is verleden, dat is geweest;
de straten verlaten, de wegen leeg,
bij de poort niet het vrolijke
mensenbeweeg;
zuchtende priesters, droefgeestige
vrouwen,
bitter is heel deze stad aan het
rouwen.

5. Onmachtig is Sion en zonder
verweer,
lachend zien vijanden op haar neer;
maar achter hén God Die de gruwelen
zond
omdat Juda zich trouwloos onttrok aan
't Verbond;
zelfs heeft Hij daarom niet willen
verhinderen
dat deerniswekkende kwelen van
kinderen.

6. Op Sion lag de glans van haar Heer,
maar weg is die schoonheid en die
eer;
en die haar als vorsten leidden
zoeken als hongerende herten naar
weiden;
onmachtig en zonder kracht
voor de vervolger en zijn macht.

7. Verarmd en ellendig in 't heden
denkt Jeruzalem aan 't grootste
verleden,
toen het rijk was en vol van schatten
teveel haast om ze te bevatten;
met leedvermaak zagen vijanden aan
dat 't met haar weelde en trots was
gedaan.

8. Jeruzalems zonden, wat waren ze
zwaar...
of ze onrein is, zo mijdt men haar;
die vroeger geëerd was, welvarend en
rijk
staat nu ontkleed en armzalig te kijk;
nooit zal ze zelf aan zo'n aanblik
wennen,
ze wil zichzelf niet eens meer kennen.

9. Getekend is ze door ontucht en
kwaad;
zichtbare sporen... nu is het te laat;
ze is gevallen, ontstellend diep
en niemand gaf troost toen ze daarom
riep;
O Here, zie het, zie het toch aan
wat die onverlaat mij heeft gedaan.

10. Vol hebzucht strekt de vijand zijn
hand,
naar kostbaarheden in stad en land;
nog erger: Jeruzalem ziet machteloos
aan
hoe vijandige voeten in het heiligdom
gaan;
„zij horen daar niet", had God
bepaald,
maar geen rover die iets om Gods
woorden maalt.

11. Elk zucht en smeekt in diepe nood:
waar is voedsel?, waar is brood?;
van alle kanten komt men ze brengen
kostbare dingen om het leven te
lengen;
wat is er van mij geworden, Heer?
weg is mijn aanzien, weg is mijn eer.

12. U die voorbijgaat, raakt het u niet?
zag u ooit, ooit zo'n verscheurend
verdriet?
zag u een smart, zo diep, zo groot,
zag u ooit zoveel droefheid en nood?;
Gods hand greep ons vast en Hij sloeg
met de roede,
in de tijd dat Hij tegen ons ziedde van
woede.

13. Het vuur dat Hij stuurde naar onze
landen –
tot in mijn beenderen voel ik het
branden;
verschrikt deinsde ik terug op mijn
pad,
omdat Hij een valstrik gespannen had;
ik was verward en kon mij niet
wenden,
een lange dag was ik ziek van ellende.

35e jaargang – nr. 1
4 januari 1991

In dit nummer

- 3 H.J. v.d. Kwast
Het K. Schilder-symposium
in Kampen
- 4 W. Smouter
Israël en de profetie (2)
- 6 D.J. Bakker
Mag alles wat kan? (1)
- 9 W.H. Louwerse
Als een goed soldaat
- 10 R.R. Ganzevoort
10 redenen om niet te
geloven
- 12 K.T. de Jonge, Almere
Zwickau in Almere
- 14 Mance ter Andere
Eigentijds belijden

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

14. Ik ben gestruikeld en lig
machteloos neer,
mijn kracht is gebroken, ik heb geen
verweer;
van mijn zonden heeft Hij een touw
gewonden,
heeft daarmee een zwaar juk op mijn
nek gebonden;
voor mijn vijanden ben ik een
weerloze buit,
mijn hand heeft geen kracht en mijn
stem geen geluid.

15. God stond in 't midden – Hij liet ze
verslaan,
de machtige mannen die om mij staan;
in een orgie, een feest, ging de vijand
tekeer,
verdelgde jongeren, stak ze neer;
onder zijn voeten heeft God Juda
vertrapt,
als een boer die vernietigend in de
druivenpers stapt.

16. Om al deze dingen breekt mijn
hart,
eindeloos huil ik om zoveel smart;
en de trooster, die komt en verdriet
doet bedaren,
is ver, is zover... is niet te ontwaren;
mijn zonen zijn stil en sprakeloos,
zo machtig die vijand, zo gruwzaam en
boos...

17. Wie komt mij te hulp in mijn
verdriet?
geen trooster die mijn ellende ziet;
niemand komt om mijn leed te
verzachten,
van burens is enkel haat te verwachten;
als een melaatse wordt Sion gemedend,
ongetroost en alleen, door ieder
bestreden.

18. Maar God is rechtvaardig in zijn
daden,
ik was opstandig, met schulden
beladen;
volken, hoor mijn wanhopig geklaag,
zie hoe ik rouw, hoe ik smee, hoe ik
klaag;
voor mijn ogen is de gruwel gebeurd,
mijn kinderen – ruw zijn ze
weggesleurd.

19. Minnaars, steeds zwierf je om mij
heen,
nu ben je zo hard en zo koud als een
steen;
ook bijstand van oudsten is geweken,
in de stad zijn zij van ontbering
bezwegen;
ook zij hebben niet van verlossing
geweten:
zij stierven, graaiend naar resten van
eten.

20. O Here, er huist toch zo'n angst in
mijn hart,
ik ben zo onrustig en zo verward;
brutaal ben ik tegen U ingegaan,
en nu is m'n hart zo verschrikt en
ontdaan;
ga ik de straat op – dan dreigt daar het
zwaard,
thuis loert de pest, wat ben ik nog
waard?

21. Mijn zuchten en klagen dringt tot
hen door,
maar niemand troost, heeft een
luisterend oor;
mijn vijanden weten dat het U was die
sloeg,
zij juichen, voor hen is het nimmer
genoeg;
U kondigt gericht aan en voert het uit,
dat zij worden als ik: Uw schuldige
buit.

22. Heer, zie hun boosheid, doe hen
aan
wat U mij ook hebt aangedaan;
wat deden zij kwaad!, geef hun de straf
die U in Uw woede ook aan mij gaf;
ik zucht en klaag nu ik verkwijn,
mijn hart is ziek en het doet zo'n pijn.

H.J. van der Kwast, Amstelveen

Het K. Schilder-symposium in Kampen

Op 19 december was het honderd jaar geleden dat Prof. Dr. K. Schilder in Kampen geboren werd.

„Wat Willem van Oranje voor Nederland is, is Prof. Schilder voor de vrije-maakt gereformeerde kerken” stond op 15 december in Trouw te lezen.

De herdenking van het leven en werken van deze grote theoloog is niet tot de kerken uit de vrijmaking voortgekomen beperkt gebleven.

Zo is er in april van dit jaar aan de Vrije Universiteit een symposium aan K. Schilder gewijd, waarop uit de grote belangstelling uit allerlei kerken bleek, hoezeer Schilder in zijn dagen de geesten geboeid heeft met zijn grote gaven.

Er waren in Amsterdam liefst achttien sprekers, die een referaat van tien minuten hielden, zodat er ruim drie uur over allerlei facetten van het werk van Schilder is gesproken. Alleen bij de laatste sprekers bleek dat drie uur wel iets te veel van het goede was.

Aangezien K. Schilder hoogleraar was aan de Theologische Hogeschool in Kampen, lag het in de lijn van de verwachtingen dat hier niet minder aandacht zou worden gegeven aan de herdenking van Schilders geboortedag dan in Amsterdam, te meer vanwege de verhouding: V.U. – Kampen in de strijd van de vrijmaking.

In het Nederl. Dagblad was te lezen dat op 12 december in Kampen ook een symposium aan K. Schilder is gewijd, dat weliswaar een vrijgemaakt stempel droeg, maar waar ook anderen welkom waren.

Onder de sprekers waren twee hoogleraren uit de Christ. Geref. Kerken. Een collega uit de Geref. Kerken (s), die zich had aangemeld, vertelde me dat zijn komst naar Kampen zeer op prijs werd gesteld.

Het geheel maakte de indruk dat de organisatoren het typisch vrijgemaakt isolement wilden doorbreken.

Het is mogelijk dat daarbij ook aan onze kerken, die immers uit de vrijmaking voortkomen, is gedacht.

Met de toenadering van vrijgemaakte zijde, die ik hier en daar meen te bespeuren moeten we blij zijn, maar het geeft de meesten onder ons nog niet de vrijmoedigheid om in Kampen samen een herdenking van K. Schilder te houden.

In het dit jaar verschenen boekje van W.G. de Vries wordt K. Schilder nog tegen ons in het geweer gebracht. Stel u voor dat we daarover aan het bakkeleien zouden slaan, dat mag toch niet bij zo'n gelegenheid.

Maar dit is het enige niet.

Er zijn nogal wat predikanten in onze kerken die hun opleiding in Kampen hebben gehad en oud-leerlingen zijn

van K. Schilder. Zelf ben ik maar weinig in Kampen geweest, omdat ik in de avonduren moest studeren, maar voldoende, om te weten dat het verblijf in de stad en de studie aan de school, de omgang met hoogleraren en medestudenten onvergetelijk zijn.

Niet alleen in het hart van Schilders oud-leerlingen, maar ook in dat van veel gemeente-leden had de theologische hogeschool een bijzondere plaats.

Na de vrijmaking hebben ze offers gebracht voor de wederopbouw van school en bibliotheek en ik zie nog Schilder in Amsterdam vertrekken met een vracht boeken die hij bij elkaar gebedeld had.

De schooldag in Kampen was voor velen een feestdag.

Dit alles is ons in één keer ontnomen. De deur ging dicht voor onze studenten; onze bijdragen waren niet langer welkom en we waren ons centrum kwijt.

Ook al is er dan een zekere toenadering in onze dagen, dit neemt niet weg dat we in Kampen voor ogen zien wat ons ontnomen is.

Lees ik in de krant dat een hervormd predikant dezer dagen in Kampen promoveert, dan zijn we blij met deze ontwikkeling, maar dit neemt het feit niet weg dat een theoloog uit onze kerken geweigerd werd.

Ik hoop dat de organisatoren er begrip voor kunnen hebben dat er uit onze kerken maar enkele van de vele belangstellenden op het symposium aanwezig waren.

Wil het vertrouwen, dat een eerste voorwaarde is voor verdere toenadering terug komen, dan is er meer nodig dan een voor ons toegankelijk symposium.

Er zou een daad gesteld kunnen worden; b.v.: *studenten uit onze kerken zijn welkom in Kampen* voor hun opleiding.

Hier is haast bij, want het kon wel eens te laat zijn.

De tijd gaat snel, jongeren hebben onze plaatsen ingenomen en wat weten zij van K. Schilder en de bloeitijd in Kampen na de vrijmaking.

De erfenis van Schilder

Er is een foto van K. Schilder waarop we hem bezig zien op de preekstoel. Hij is daar als een bouwvakker aan het werk en er gaat grote kracht van uit. In een gesprek na een door hem geleide dienst zei hij: „Dit is maar het a.b.c., amice” en liet me vermoeden wat er op colleges te wachten stond. Met Kuiper had Schilder gemeen dat waar hij kwam iets gebeurde. Hij was een volop dynamisch man. In de kerken vroegen de leidende

figuren zich aanvankelijk af waar deze bewegelijke theoloog (de donderwolk uit Oegstgeest)¹ op de duur uit zou komen.

Schilder had de moed tegen gangbare meningen in te gaan en kritische vragen te stellen in de gereformeerde wereld van zijn dagen, waarin sommigen van mening waren dat er na Kuiper en Bavink weinig meer te ontdekken viel.

Nu honderd jaar na zijn geboorte vraag ik me af wat hiervan overgebleven is.

Er is getwist over de erfenis van Schilder; wat is daar van over. Hier en daar horen we wel Schilderiaanse termen als cultuur-mandaat, coetus en congregatio e.d., maar in mijn herinnering zijn de vrijgemaakte kerken een gesloten gemeenschap, perfect georganiseerd, maar alleen voor vrijgemaakten.

Op alle vragen is een antwoord niet alleen voor het kerkelijk, maar ook voor het maatschappelijk leven.

Vragen over de kerk zijn beantwoord in de belijdenis en met de houding tegenover b.v. de sociale verzekering zijn klare en duidelijke standpunten. Vragen mochten nauwelijks gesteld worden.

Wat is er nu over van K.S. die zaken van zijn tijd aan de orde stelde, die tegen gangbare meningen in ging en perspectieven opende.

Ik heb begrepen dat het symposium voor herhaling vatbaar is, welnu, een discussie waarin we op zoek gaan naar de erfenis en ons bezinnen zou een onderwerp kunnen zijn.

Tenslotte: het grieft me dat als in bepaalde kerkelijke kringen de naam Schilder valt, gedacht wordt aan Aleid Schilder, een geziene gast in de kring van het IKON.

Haar boeken vind je in de winkel; die worden gelezen.

Lezen de jongere predikanten en meelevende gemeenteleden K. Schilder nog. Ik vrees dat dit niet dikwijls het geval is en dan rijst de vraag kunnen we hier iets aan doen.

Er verschijnen dit jaar nog al wat uitgaven waarin verschillende schrijvers over K. Schilder handelen, maar men leert een auteur als K. Schilder veel beter kennen wanneer men een boek van hem leest dan een aantal over hem.

Herdenkingen en symposia schieten hun doel voorbij als de man die herdacht wordt niet dicht bij het volk wordt gebracht.

¹ de uitdrukking is van dr. J.G. Geelkerken geciteerd door G. Harinck, Jaarboek voor de geschiedenis van de Geref. Kerken in Nederland, jaargang 3 pg 147

W. Smouter, Rijswijk

Israël en de profetie (2)

4. Wie Israël zegent...

Christus is het centrum van de profetie, zo schreef ik de vorige keer. In dat licht moet u er eens over nadenken wat het betekent als er voortdurend herhaald wordt: „wie Israël zegent, die wordt gezegend”. Persoonlijk geloof ik inderdaad, dat God graag ziet dat we het veelgeplaagde Israël helpen waar mogelijk. Maar de manier van omgaan met de Schrift moeten we toch wel kritisch overdenken.

De spreuk gaat uiteraard terug op de belofte aan Abraham in Genesis 12:3. Daar staat: „Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt zal Ik vervloeken, en met u zullen alle geslachten des aardbodems gezegend worden”. Deze belofte wordt herhaald in Genesis 27:29 en Numeri 24:9. Maar hoe vatten we deze profetie op? Ik hoor en zie deze belofte geregeld vereenvoudigd tot: wie goed is voor Israël, wordt gezegend. En die spreuk dient dan om de aankoop van badschuim en speelgoed uit Israël te stimuleren. Ik overdrijf niet; een- en andermaal heb ik deze toepassing rechtstreeks en dwingend zien maken.

En echt, deze uitleg kan niet. Vlak na de geciteerde belofte uit Genesis 12:3 lezen we de nadere belofte „Aan uw zaad zal Ik dit land geven” (Gen. 12:7, S.V.). Bij die belofte merkt Paulus op: „Hij zegt niet: en aan zijn zaden, in het meervoud, maar in het enkelvoud: en aan uw zaad, dat wil zeggen: aan Christus” (Gal. 3:16). Nu is dit wel een erg scherpe verklaring van de apostel, maar zijn bedoeling is duidelijk: De Abraham-belofte wijst naar Christus. Zo en niet anders is ook het woord over de zegen op te vatten. Onze houding tegenover Christus is beslissend voor zegen of vloek. Wanneer ik steeds hoor zeggen „Wie Israël liefheeft, die wordt gezegend”, dan voel ik de neiging om, enigszins geërgerd, te antwoorden „Indien iemand de Here niet liefheeft, hij zij vervloekt. Maranatha!” (1 Cor. 16:22). Ik houd me wel in, maar protesteer toch echt als de belofte buiten Christus om op de aanschaf van shampoo wordt toegepast.

5. Kan Christus morgen terugkomen?

Het tweede keurmerk om de uitleg van de profetie te toetsen is: „Kan Christus morgen terugkomen?” Het zou juist aangehaalde woord van Paulus, 'Maranatha', brengt ons hierop. Al staat de betekenis niet in detail vast, we mogen hier toch in elk geval het intense verlangen van de gemeente naar haar Heer in herkennen. „Amen, kom, Here Jezus” (Openb. 22:20). Iedere bladzij van het Nieuwe Testament leert ons om reikhalzend uit te zien naar die grote dag, de dag der

dagen, waarop de Here Jezus terugkomt. „Waakt dan, want gij weet de dag noch het uur”. „Gij weet zelf zeer goed, dat de dag des Heren komt als een dief in de nacht”. Kortom, het behoort onder ons gewoon vast te staan, dat we dagelijks uit moeten zien naar de komst van onze Koning.

Maar soms hoor je zo in detail uitlegen wat er allemaal vóór die komst moet gebeuren, dat je je afvraagt: hoe kan dan de verwachting van zijn komst nog levend blijven? Zo kennen we het verhaal, dat de Moskee op de tempelberg moet instorten om plaats te maken voor de nieuwe tempel, waar de offers weer gebracht zullen worden. Men wijst dan wel vol opwindung op het feit dat er al scheuren zitten in de fundering van die moskee. Zodat het er wel eens gauw van zou kunnen komen. Maar morgen is dat toch nog niet voltooid.

Op de genoemde Israël-conferentie heb ik dr. M.J. Paul deze eenvoudige vraag ook gesteld: denkt u, dat onze Here Jezus morgen terug kan komen? Het onthutste me, dat hij deze vraag zonder omwegen met 'nee' beantwoordde. Nee, dat is niet mogelijk want er moet nog van alles gebeuren vóór die tijd. Later heb ik hem er telefonisch nog over gesproken en toen liet dr. Paul me weten, dat Christus eventueel wel al over een jaar zou kunnen terugkomen, gezien de vaart waarmee de geschiedenis zich de laatste tijd ontrolt. Ik kan deze concessie nauwelijks als een geruststelling zien.

Ook de verklaring, dat het onverwachte van Christus' komst zou kunnen betekenen dat we elk moment dood kunnen blijven, overtuigt niet. Het is toch wel uiterst kras als we de wederkomst van Christus gaan 'vergeestelijken' om aan een 'letterlijke' vervulling van de Israël-profetie vast te houden!

Het beslissende punt is echter, dat de gelovige verwachting van de christenen zo van de wederkomst vandaan getrokken wordt náár de politieke ontwikkelingen in Israël. En dat is fout.

6. De glorie van Israël

We schreven over de tweedeling die gemaakt wordt tussen vervulde en onvervulde profetieën. We kwamen deze tweedeling meermalen als volgt tegen: de profetieën over de Messias zijn vervuld; die over de glorie van Israël zijn nog onvervuld.

Maar wat een vreemde tegenstelling is dat! Ik zou niet weten wat de glorie van Israël moest zijn als het niet de Messias was. Ook hier wordt onze aandacht weer ten onrechte van Christus' eer naar politieke glorie getrokken. Simeon had hier nog een betere kijk

op. Hij had zijn leven eraan gewijd, de vertroosting van Israël te verwachten. En toen hij het kindje Jezus in zijn oude handen droeg, zei hij glashelder: „mijn ogen hebben uw heil gezien, dat Gij bereid hebt voor het aangezicht van alle volken: licht tot openbaring voor de heidenen en heerlijkheid voor uw volk Israël” (Lucas 2:30-32). Datzelfde kind, dat licht tot openbaring voor de heidenen zou betekenen, was en is ook in eigen persoon de glorie van Israël. Het is een geweldige eer voor Israël, dat God hen verkoos als het volk dat – door de Messias – voor alle volken tot een zegen zou zijn. Welke glorie zullen we anders voor hen verwachten? Het feit, dat de Israëli's sinaasappels laten groeien op voorheen dorre grond? Of het feit, dat ze zwaardere bommen hebben dan wie ook in de regio?

7. Profetie tot in de details

„Bij de eerste komst van Christus zijn de profetieën in detail en letterlijk vervuld; daarom mogen we aannemen, dat er bij zijn wederkomst ook van een letterlijke vervulling sprake zal zijn” – zo wordt ons voorgehouden. Dit is echter maar zeer ten dele waar. Er zijn wel bepaalde details uit de profetie heel letterlijk uitgekomen bij Christus' eerste komst, maar je kon vooraf niet weten, welke details dat zouden zijn. Het was bij wijze van teken, van herkenningsteken, dat Jezus op bepaalde punten heel letterlijk aansloot bij de profeten. Maar toch was dat pas *achteraf* herkenbaar. Een treffend voorbeeld daarvan is te vinden bij de intocht in Jeruzalem. Daarover lezen we in Johannes 12:14 en 15: „En Jezus vond een jonge ezel en Hij ging erop zitten, gelijk geschreven is: Wees niet bevreesd, dochter Sions, zie, uw Koning komt, gezeten op het veulen van een ezel”. Dat is voorwaar een heel duidelijke vervulling in detail van wat in Zacharia 9 werd voorgezegd. Toch staat er achteraan: „Dit begrepen zijn discipelen aanvankelijk niet, maar toen Jezus verheerlijkt was, toen herinnerden zij zich, dat dit met het oog op Hem geschreven was en dat zij dit met Hem gedaan hadden”.

Vanwaar dat late begrip? Wel, dat zal komen doordat er zoveel *andere* details uit dezelfde profetie waren, die *niet* leken uit te komen. In Zacharia 9:10, vlak achter de woorden over 't ezeltje, staat namelijk ook: „Dan zal Ik de wagens uit Efraïm en de paarden uit Jeruzalem teniet doen, ook de strijdboog wordt teniet gedaan; en hij zal de volken vrede verkondigen, en zijn heerschappij zal zich uitstreken van zee tot zee, en van de Rivier tot de einden der aarde”. Hier zit natuurlijk juist het heikele

punt, dat er van dit gericht en deze heerschappij maar heel weinig te zien was. Begrijpelijk, dat de discipelen de profetie pas achteraf herkenden, vanuit de *verheerlijking*. Wat 'letterlijk' uitkomt en wat niet, dat viel nog nooit van tevoren uit te maken.

En precies dat is, wat de uitleggers van nu proberen. Op de eerder genoemde conferentie gaf ds. L.W.G. Blokhuis een boeiende uitleg in detail van Zacharia 14, waarbij hij op grond van deze profetie aankondigde, dat Jeruzalem opnieuw zal worden veroverd en geschonden, maar dat God daarna zal ingrijpen met een aardbeving en dat de natuur dan ruim voldoende water zal hebben door de rivieren die vanuit Jeruzalem zullen stromen.

Ik wuif deze uitleg zeker niet weg, maar signaleer wel dat we absoluut niet weten of dit ook maar bij benadering Gods bedoeling is. Om een voorbeeld te noemen: ds. Blokhuis voor-

ziet, dat het huidige chronische tekort in Israël opgelost zal worden door de levende wateren, die uit Jeruzalem zullen vlieten (Zach. 14:8). Maar dit levende water vanuit Jeruzalem is een bekend beeld in de profetie en onze Heiland past dit als volgt toe: „Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien” (Joh. 7:38). Johannes voegt daar dan als uitleg aan toe: „Dit zeide Hij van de Geest, welke zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden”. En heeft de Here deze stromen van kracht, stromend van levend water, niet metterdaad doen vlieten vanuit Jeruzalem, naar Oost en West? U en ik leven er nog altijd van.

Met dit voorbeeld wil ik duidelijk maken: wij hebben geen kalender van de eindtijd. Welke details uit de profetie er nog *letterlijk* een vervulling krijgen, weten we niet. Als er nog eens letter-

lijk water uit Jeruzalem stroomt, zal ik aan de uitleg van ds. Blokhuis nog eens terugdenken. Maar voor nu komt het erop aan, dat onze hoop en verwachting gericht is op de wederkomst van Christus. In de tussentijd zien we de grote dingen, die God doet. In de herademing die Hij de verdrukte kerk in Oost-Europa schenkt. In de stromen van Geest-kracht, waarmee Hij wereldwijd nog altijd mensen raakt. En, inderdaad, ook in de terugkeer van vele Joden naar Israël, waar Gods oude volk door zijn lankmoedigheid toch nog een eigen plaats kreeg onder de zon.

We kunnen er zeker van zijn, dat de Here graag ziet dat we het goede zoeken voor Israël. Bijvoorbeeld door flinke ondersteuning te geven aan de opvang van Russische Joden. Maar het moet niet onder tafel raken, dat Christus de vervulling van de profetie is, en dat we bovenal zijn wederkomst verwachten.

Pastorale notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

De eerste en de laatste (1)

We staan nog na te hijgen van de dollemansrit langs de autobaan van het jaar 1990. Niet te geloven dat er een paar maanden geleden nog 2 Duitslanden waren. En een Berlijnse muur. Nog een paar uur en we storten ons in het hectische verkeer van 1991. Wat zal het brengen? Ik moet er niet aan denken dat de lont in het kruitvat gaat in het midden-oosten. Sommige geleerden zeggen dat we het jaar 2050 niet halen. Nu zou ik u en mezelf vanavond zo graag de vastheid in handen geven die GOD heet, die GOD is. Ik bedoel de God, die de Vader is van het kind van Bethlehem.

Weet u wie Hij is? Zeshonderd jaar voor de geboorte van Jezus Messias heeft Hij Zijn naam uitgeroepen in het boek Jesaja: Ik ben de eerste en Ik ben de laatste en buiten mij is er geen Verlosser! (Jes. 43:6). En 100 jaar na Christus heeft Hij die naam weer uit-

gedreund in het boek Openbaring: Ik ben de alpha en Ik ben de omega. Ik ben de A en Ik ben de Z. De eerste en de laatste, het begin en het einde. (Openb. 1:8; 21:6; 22:13)

Wat zullen de stakkers uit Jesaja's tijd daar blij mee geweest zijn. Ze lagen neergesmaakt in een hoekje van Babel, zeg maar Irak. Het was een tijd van deportaties, beestachtige wreedheden, en angst, angst! Zoals Lucebert zegt dat wij ons vandaag voelen: als een broodkruimel op de rok van het universum. Pats daar krijg je een veeg en je duizelt weg. Waarheen? Wie telt een mensenleven?

Over deze bange mensen dreunt God zijn Naam uit, en nog eens en nog eens: Ik ben de eerste en Ik ben de laatste en er bestaat geen andere God! (Jes. 45:5, 6).

Lieve mensen, wat zou ik U graag houvast geven aan deze Naam.

Ik ben de alpha. Wat betekent dat? Dit, dat God de God is van Genesis. De God van het paradijs. De God, die aan het begin staat van elke mooie natuurfilm. De God die de ijsberen schiep voor de pool en die de giraffen maakte voor de steppe. De God van Adam en Eva in het paradijs. We zijn niet afkomstig van een slijmbal. Ik ben geen toevallige omstandigheid. Niet een ongelukje van mijn ouders. Maar Hij staat aan mijn begin. En Hij brengt me naar de finish. En geloof maar niet dat Hij zich van zijn a propos laat brengen. Als Hij alpha zegt, dan zegt Hij

ook beta en gamma, en straks roept Hij omega! God heeft de wereld lief en blijft haar trouw, dwars door alle tumult heen. Want zo zegt Jahwe die de hemelen geschapen heeft – Hij is God – die de aarde geformeerd heeft en haar geschapen heeft. Hij heeft haar gegrondvest. Niet tot een baaierd heeft Hij haar geschapen maar ter bewoning door de mensenkinderen heeft Hij haar geformeerd. Ik ben God en er is geen ander. Jes. 45:18.

Waarachtig, God slaat met zijn vuist op tafel: wat dachten jullie wel? Dat je mijn mooie schepping kon verknoeien? Hoort U: God is emotioneel. God zij dank is God hartstochtelijk emotioneel als Zijn plannen worden gedwarsboemd. Begrijpt u nu waarom Jezus leprozen reinigde (heel emotioneel), lammen liet springen, boze geesten uitwierp, doden opwekte, zonden vergaf en waarom Hij plaatsvervangend voor ons stierf en de dood overwon. Dat alles heel emotioneel en heel machtig!?

Het paradijs blijft aan de orde!!! Vreest niet, zegt Hij. Want Ik ben met u! Ieder die naar Mijn naam genoemd is! Die Ik geschapen heb tot Mijn eer! Die Ik geformeerd heb! Die Ik ook gemaakt heb! Het volk dat Ik Mij geformeerd heb zal Mijn lof verkondigen!! (Jes. 43:7, 21).

En daarmee laten we het jaar van onze Heer 1990 achter ons!

(radiotoespraak uitgezonden door de EO op oudejaarsavond 1990)

D.J. Bakker, Baambrugge

Mag alles wat kan? (1)

De vraag „Mag alles wat kan” in de geneeskunde lijkt zo op het eerste gezicht een heel triviale vraag: Wanneer we deze vraag eens in een soort televisiequiz zouden stellen, u weet wel, met als mogelijke antwoorden, 'ja', 'nee' en 'geen mening', dan zal waarschijnlijk de meerderheid van de ondervraagden met 'nee' antwoorden; een klein aantal met 'ja' en ik denk dat er vrijwel niemand is die hierover geen mening heeft. Wat dat betreft begint de geneeskunde al net zo'n soort 'wetenschap' te worden als de theologie: Iedereen heeft er verstand van en ieders persoonlijke mening is even belangrijk zo niet belangrijker dan welke andere mening ook. De beoefenaren van de geneeskunde hebben dan nog het voordeel dat wanneer iemand er daadwerkelijk mee in aanraking komt zijn of haar positie aanzienlijk kwetsbaarder is geworden door ziekte of gebrek. Dit verleent de arts dan toch weer een zekere autoriteit onder die omstandigheden. Als ik mij niet vergis dan ontbeert de theologie dit geheel, zeker in onze tijd.

Nee – ja

Het beantwoorden van de vraag „Mag alles wat kan” met 'nee' is heel goed verdedigbaar. Op geen enkel terrein van het leven mag je zomaar alles doen wat er mogelijk is. Het zou dus wel heel gek zijn als dit in de geneeskunde wel het geval zou zijn. Een hele algemene constatering dus. Meer een intuïtief aanvoelen dan een op bepaalde feiten gebaseerde constatering en compleet los van eventuele normen die daarvoor zouden gelden. Het is ook heel goed verdedigbaar om onze vraag met 'ja' te beantwoorden. Immers, het gaat hier over geneeskunde. Om een definitie voor geneeskunde van Kuitert te gebruiken, gaat het hier over het: „Mensen, op professionele manier, helpen ontkomen aan het kwaad van ziekte, lichamelijke gebreken en dood”. Onze handelingen in de geneeskunde hebben een doelstelling, die tegelijkertijd als norm voor dat handelen functioneert. Om dit doel te bereiken moet toch alles aangegrepen worden wat mogelijk is? Het op een bepaald ogenblik onder bepaalde omstandigheden niet geven van bepaalde zorg aan zieke medemensen is het verzaken van je plicht als arts. In dit licht bezien mag natuurlijk alles wat kan! Je kunt het zelfs sterker zeggen: Alles wat kan, dat moet ook, zeker wanneer het nodig is om leven te redden en/of te verlenen.

Verleden – heden

U voelt wel aan dat dit ook niet klopt; of eigenlijk moet ik zeggen, niet meer klopt. Daar hebben we dan ook de kern van het probleem te pakken. De vraag waar we een antwoord op zoeken is namelijk een heel moderne

vraag. Als we vijftig tot honderd jaar teruggaan in de geschiedenis van de geneeskunde dan dacht geen enkele arts erover om bij ziekte niet alles te doen wat kon. De vraag of dit allemaal wel geoorloofd was kwam in het geheel niet ter sprake. Alles doen wat kon, was nog in het recente verleden bij lange na niet voldoende om mensen in leven te houden of te genezen van ziekten die wij nauwelijks meer kennen.

Dood gaan aan longontsteking of kraamvrouwenkoorts was gewoon. De hoge kindersterfte werd als gegeven geaccepteerd. Je kon je er alleen tegen verdedigen door zoveel mogelijk kinderen te krijgen, want zeker meer dan de helft en soms tot 90% toe stierf vroeg. Behalve het algemene Hippocratische principe „primum non nocere” „in de eerste plaats, niet schaden”, was in curatieve zin niet alleen alles toegestaan, maar alles was zelfs verplicht.

Medisch handelen behoefde in die tijd ook niet gerechtvaardigd te worden. De rechtvaardiging was met de handeling gegeven. De mogelijkheid van een bepaalde handeling of behandeling was tegelijkertijd de rechtvaardiging. Nog maar heel recent, in 1969, begon dit sinds vele eeuwen bestaande vaste bolwerk van medische ethiek te scheuren. Dit gebeurde door de publikatie van het boekje 'Medische macht en medische ethiek' van prof. Van den Berg. Hij constateerde daarin voor het eerst, dat de medische macht zich explosief had ontwikkeld in de voorgaande decennia; dat de medische techniek enorm veranderd was; dat geneeskunde niet alleen maar goed was voor de mens maar dat geneeskunde ook een ernstige bedreiging kon gaan vormen voor het welzijn. Hij pleitte dan ook voor een verandering van de tot dan toe geldende medische ethiek. De medisch-ethische regels moesten aangepast worden aan de mogelijkheden. Alles altijd maar doen wat kan leidt tot onmenselijke geneeskunde; leidt in vele omstandigheden tot het alleen maar toevoegen van lijden in plaats van het verlichten van lijden. Ik denk dat hij daar gelijk in had, ondanks het feit dat ik het met de door hem aangehaalde voorbeelden niet altijd eens ben.

Mondigheid

Er kon en kan zo langzamerhand zo veel, dat medisch handelen rechtvaardiging behoeft. Daar komt nog iets bij. Sinds Renaissance en Verlichting is de mondigheid van de mensen enorm toegenomen. Men nam het niet meer dat 'oom dokter' de enige was die wist wat goed voor je was en dat je dat dan ook maar moest accepteren. De mensen wilden en willen meepraten over de behandeling en na 'informed con-

sent' daar ja of nee tegen zeggen. De idee van de menselijke autonomie is ook in de medische ethiek sterk naar voren gekomen en uitgewerkt. Zo kennen we zelfs het zogenaamde 'autonomie-model'. Dit model van medisch handelen gaat ervan uit dat er maar één is die weet wat goed voor je is; dat ben je zelf en niemand anders. De dokter adviseert en laat de mogelijkheden zien, maar je beslist uiteindelijk zelf wat er gaat gebeuren. Steeds meer is de gedachte veld gaan winnen, dat de mens uiteindelijk zelf verantwoordelijk is voor wat er met hem of haar gebeurt. De oude situatie, waarin de dokter alle verantwoordelijkheid van de zieke overnam, is via een periode van gezamenlijke verantwoordelijkheid de laatste tijd, zo lijkt het, veranderd in een model waarin de patiënt de volledige verantwoordelijkheid neemt en de dokter alleen maar diensten aanbiedt. We kennen in de ethiek ook andere modellen. In het 'paternalisme-model' bijvoorbeeld ligt de volledige verantwoordelijkheid van de keuze van behandeling en ook de behandeling zelf bij de dokter. De patiënt heeft daarin eigenlijk geen enkele zeggenschap. In het 'weldoen-model' is die verantwoordelijkheid meer gedeeld. Behandeling en de keuze daarvan vindt plaats op basis van wederzijds vertrouwen. Er is een gezamenlijke verantwoordelijkheid die afstemming behoeft. Dit geschiedt onder leiding van de arts als deskundige op het medisch-technische vlak.

Reflectie achteraf

Onze conclusie op dit moment moet dus zijn dat de vraag 'Mag alles wat kan' inderdaad gerechtvaardigd is, op grond van het feit dat de geneeskunde en ook de mensen veranderd zijn in vergelijking met vroeger. Er kan veel, ook dingen waarvan je je af moet vragen of ze wel goed zijn. De mensen weten ook veel meer dan vroeger van gezondheid en ziekte af en kunnen dus hun deel van de verantwoordelijkheid ook beter dragen. Ik wil u er nu vast op wijzen en het is belangrijk om ons dat te realiseren, dat als je de vraag 'Mag alles wat kan' letterlijk neemt, je je pas gaat buigen over de toelaatbaarheid van een handeling wanneer die handeling ook daadwerkelijk mogelijk is. Ethische reflectie achteraf dus. Nu kan dat ook moeilijk anders, zou je zeggen, want hoe moeten we oordelen over zaken die we niet of nog niet kennen? In de geneeskunde ligt dit anders en ethische reflectie achteraf heeft desastreuze gevolgen gehad in beslissingen over de toelaatbaarheid van bepaalde handelingen. Waarom worden er geen uitspraken gedaan over de wenselijkheid van veel medische technologieën of over de ethische toelaatbaarheid ervan?

Men meent dat dit komt door het feit dat moeilijke vraagstukken vaak leiden tot zogenaamd vermijdingsgedrag. Dit kan zich op verschillende niveaus en op verschillende manieren uiten.

IVF

Als voorbeeld kunnen we de discussie rondom IVF, in-vitro-fertilisatie of reageerbuisbevruchting eens nemen. In het eerste rapport, een Interimadvies inzake IVF van 10 oktober 1984, wordt aangegeven dat er sprake is van „thans nog niet volledig overzienbare problemen” – men doelt hier op de maatschappelijke gevolgen en de ethische problematiek – terwijl op basis van medische gronden niet afwijzend wordt geadviseerd. Een tussentijds advies wordt slechts uitgebracht om wildgroei te voorkomen. Vervolgens wordt dan gepleit voor een gecoördineerde, evenwichtige ontwikkeling van IVF-centra in Nederland, zodanig dat de verkregen resultaten controleerbaar zijn en eventuele ontsporingen tijdig kunnen worden geblokkeerd.

Het antwoord van de verantwoordelijk staatssecretaris komt daarop in juli 1985 in de vorm van het zogenaamde 'Besluit tijdelijke regeling IVF'. Het Besluit beoogt meer dan alleen wildgroei te voorkomen. Door gebruik te maken van het vergunningenstelsel kan de staatssecretaris ook criteria stellen ter bewaking van de kwaliteit. Hierdoor wordt de indruk gewekt dat er zorgvuldig met de problematiek wordt omgegaan.

Op de meest fundamentele vraag echter, namelijk of IVF wenselijk en/of toelaatbaar is op morele gronden, wordt geen antwoord gegeven. Geaccepteerd wordt dat 'het' er is en dat 'het' dus niet meer tegen te houden is. Met dit besluit werd de IVF-behandeling definitief gelegitimeerd. Wat rest, zijn 'slechts' beheersings-, selectie- en allocatievraagstukken en enkele specifieke ethische en juridische problemen. 'Technological assessment' wordt het heilige middel om te zijner tijd antwoord te geven op wat aan vragen overblijft.

Inmiddels is de technologie wijd verspreid en hebben belangengroepen zich dusdanig sterk kunnen maken dat ook de door de regering ingenomen standpunten deels al ontkracht zijn. In de verre achterhoede moet de Commissie Medische Ethiek van de KNMG zich over ethische en ook juridische implicaties uitspreken en vooral ook over verantwoordelijkheden bij de IVF, en het Lindeboominstituut doet een gedegen rapport verschijnen waarin de IVF, terecht, wordt afgewezen. Ondertussen gelooft natuurlijk niemand meer dat de IVF niet gewoon zal doorgaan.

Draagmoeders

Dat dergelijke patronen steeds meer herkenbaar zijn waar het moeilijke ethische vraagstukken betreft, zal niemand verwonderen. Wie durft er zijn nek uitsteken met een duidelijk standpunt, dat ook nog afwijkt van de algemeen heersende opinie, zelfs in deze tijd van ethisch pluralisme? Om met een bekend Rotterdamse hoogleraar te spreken: „De techniek is er, we kunnen het, wie zal ons dan tegenhouden?”

Hetzelfde geldt, mutatis mutandis, voor het draagmoederschap. In het najaar van 1988 gingen de geruchten dat een zekere mevrouw Cotton uit Engeland, die zelf enkele jaren geleden als draagmoeder had gefunctioneerd, het plan zou hebben opgevat om in Amsterdam een bemiddelingsbureau te openen, waar mensen die een kind wensen in contact kunnen komen met potentiële draagmoeders, dit alles onder begeleiding van een psycholoog en een advocaat. Onmiddellijk werd in een aantal bladen de vraag aan de orde gesteld: 'Mag alles wat kan?'.

Men moet zich daarbij echter realiseren dat er in Parijs al vanaf 1987 een dergelijk bureau opereert onder de naam 'Euromater'. En dit alles dan in navolging van ene Noel Keane in Amerika, die niet alleen een bloeiende bemiddelingspraktijk heeft weten op te bouwen maar ook zeer regelmatig in televisieprogramma's verschijnt. Hij is auteur van een boek 'The surrogate mother', inmiddels uitverkocht en hij is ogenschijnlijk zeer openhartig over de door hem afgesloten contracten en de daarmee gemoeide bedragen. Er lijkt een maatschappelijke praktijk te ontstaan van 'babymakelaardij' die wij dan vooralsnog wel onaanvaardbaar achten, maar wat gaat er gebeuren als de grenzen in Europa wegvallen in 1992? Ik durf dat nog niet te voorspellen.

(wordt vervolgd)

Opbouwend?

U weet vast wel iemand die een abonnement zou 'moeten' hebben op OPBOUW.

Is u hier een naam en adres invult sturen wij een proefnummer.

(U mag ook bellen:
tel. 010-4550802)

Naam:

.....

Straat:

.....

Postcode

.....

Woonplaats:

.....

Sturen naar:

Administratie Opbouw
Postbus 84183
3009 CD Rotterdam

H. Algra, Den Helder

Uit therapie

De ouders kwamen hulp vragen bij de kinderpsychiater. Hun dochter van 8 was niet te hanteren. Ze luisterde niet, maakte steeds ruzie met haar broertje en weigerde ook maar iets voor haar ouders te doen. Het ergste was dat ze steeds snoep 'pikte': thuis, bij de buren, van andere kinderen en zelfs in winkels. Daarom werd ze 's avonds opgesloten op haar kamer. En iedere keer dat ze weer iets 'gepikt' had mocht ze voor straf een week geen televisie kijken.

Het was duidelijk dat de ouders met hun dochter vast waren gelopen; ze konden geen kant meer uit. Ook de dochter kon niet meer anders reageren dan ze reageerde. En op iedere strafmaatregel volgde weer nieuw verzetsgedrag. Door al deze conflicten bleef de emotionele ontwikkeling van de dochter achter. Ze paste steeds minder tussen haar leeftijdsgenoten; ook daar ontstonden steeds vaker ruzies.

Er werd een begin gemaakt met een therapie. De ouders hadden gesprekken met de kinderpsychiater; de dochter kreeg een vorm van speltherapie. Tot er huisbezoek kwam. De ouders vertelden over de problemen met hun dochter. De ouderlingen rapporteerden de situatie op de kerkeraad. De predikant ging met de ouders praten. Hij verbood hen nog langer de therapie te volgen. Ze moesten immers op de hoogte zijn van de wereldse gedachten achter alle therapie. Het was duivels werk, en wie zijn kind daaraan overleverde maakte het rijp voor het terrein van de Satan.

De ouders kwamen niet meer op het spreekuur, hun dochter ging niet meer naar therapie.

Natuurlijk kan lang niet ieder probleem door therapie worden opgelost. In dit gezin gaven de gesprekken echter al in korte tijd resultaat te zien. De ouders waren meer ontspannen, de dochter reageerde meer coöperatief. Jammer dat die positieve ontwikkeling stil werd gezet. Thuis zullen de problemen zich wel weer hebben opgestapeld. Je vraagt je af hoe het in het gezin verder zal gaan. Weigert de dochter straks weer alles waarvan ze weet dat haar ouders het belangrijk vinden? Op het gebied van het geloof bijvoorbeeld?

Gelukkig is dit verhaal meer uitzondering dan regel. Predikanten en therapeuten werken steeds vaker in goede harmonie samen. Een samenwerking die een gezonde groei (en dus ook de groei naar een harmonieus geloofsleven) ten goede kan komen.

Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Over omgangsvormen

De broeder die zijn kaken op elkaar houdt tijdens een hem onwelgevallige berijming, de jongere die zich afvraagt waar de mensen zich mee bemoeien („als ik met mijn verloofde in één tentje op vakantie ga, moet ik dat toch weten”), de zuster die haar avondmaalsviering laat bederven door de kleding van degene tegenover haar...

In het gereformeerd jongerenblad KIVIVE stond onlangs een artikel met als titel 'Verkeersregels in de christelijke gemeente' met daarbij vetgedrukt: VOORRANG GEEF JE. En dat artikel begon met de bovenstaande regels. Kivive is een blad, dat wel hoofdzakelijk zal worden gelezen door jongeren in de 'binnenverbandse kerken', maar het is een particuliere uitgave en heeft dus niets te maken met de jeugdbonden. De schrijver, een zekere Pim, wijst er vervolgens op, dat het vaak moeilijk is in een gemeente „goede handen en voeten aan het onderling toezien” te geven. Hoeveel ruimte is er? Wat houdt christelijke vrijheid in? De schrijver probeert dan wat 'verkeersregels' te geven.

Hij begint te wijzen op de geschiedenis van de voetwassing (Johannes 13). Een duidelijke boodschap: *elkaar de voeten wassen naar het voorbeeld van Jezus*. En verder: *elkaar liefhebben, zoals Jezus ons heeft liefgehad*. En ook: *Gij zijt mijn vrienden, indien gij doet wat ik u gebied*. Johannes heeft het thema van de onderlinge liefde uitgewerkt in zijn drie brieven. *Het liefdegebod is heel wijd en diep. Indien we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons volmaakt geworden*.

Die liefde is dus het uitgangspunt van de 'sociale controle' in de gemeente. Vanuit die liefde zien we naar elkaar om, praten we met elkaar, herkennen we elkaar. Die liefde zal ons bewaren voor schieten met losse flodders. De apostelen hebben in hun brieven heel wat eigenschappen genoemd, waaraan christenen moeten voldoen. Ik volg het artikel in KIVIVE even op de voet:

„*geduldig*. Ook wanneer andere mensen fouten maken, moet je geduld, ootmoed kunnen opbrengen. *zachtmoedig*. Zachtmoedigheid, dat wil zeggen: niet je mening met alle geweld willen doordrukken.

vredevol. Een christen zal er zijn uiterste best voor doen om de vrede te kunnen handhaven, zeker met hen die de Here liefhebben.

verdraagzaam. Begrip opbrengen voor wat de Bijbel 'zwakken' noemt.

barmhartig. Medelijdend moet je zijn, een open oog hebben voor de noden van (allereerst) onze broeders en zusters.

vriendelijk. Een christen hoort altijd aangenaam te zijn in de omgang, een vriendelijk mens te zijn. Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend.

blijmoedig. Contact hebben met een christen maakt je niet 'depri-', maar zijn blijmoedigheid werkt inspirerend. Paulus geeft ons zelfs de opdracht om ons te verblijden."

In het artikel komen nog een aantal eigenschappen voor, die ik nu alleen even noem: *gastvrij, opbouwend spreken, niet eigenwijs, vergevingsgezind, eensgezind, heilig leven*.

En als teksten ter overdenking worden meegegeven: Matteüs 6:15/18, 21 e.v., Romeinen 12, Efeziërs 4, Filippenzen 2:1-18/4:1-9, Kolossenzen 3, 2 Timoteüs 2:22, Jakobus 1:19 e.v., 1 Petrus 1:13 e.v./4:7 e.v.

En voordat we nu gaan praten met anderen over wat hij of zij naar onze mening verkeerd doet, is het goed te bedenken, dat we allen met de regemaat van de klok de 'verkeersregels' overtreden. Dát moeten we eerst maar goed in de gaten hebben en daarna kan er veel gepraat worden, als het maar op de goede manier gebeurt. Het artikel geeft geen pasklare antwoorden op de in de aanhef genoemde feiten. Dat was ook niet de bedoeling. Eerst maar weer even nadenken!

Boekbespreking

W.H. Louwerse

Als een goed soldaat

(pastoraal perspectief 12); Ds. G.F. de Kimpe. Goes 1990, 80 pagina's, prijs: f 10,50

In de vrijgemaakte serie 'Pastoraal Perspectief' is een twaalfde deeltje verschenen. Het handelt kort samen-gevat over kerk en militaire dienst. Het is van de hand van Ds. G.F. de Kimpe, die reserve legerpredikant is. Het is zeer te waarderen, dat in een serie

over pastoraat en hulpverlening een apart deeltje gewijd is aan de problemen rond en van de dienstplichtige militair.

Het is een boekje vol praktische handwijzingen en zo nu en dan merk je ook dat de schrijver de militaire wereld, met de moeiten die kerkelijke jongeren daar kunnen ontmoeten, uit eigen ervaring kent.

De serie is „een reeks praktische boeken over belangrijke onderwerpen op het gebied van pastoraat en hulpverlening. Boeken met dit vignet bieden hulp en geven aan hoe hulp geboden kan worden”.

Met deze woorden introduceert de uitgever de serie.

De schrijver richt zich allereerst tot de kerkeraden, om hen te helpen en adviezen te geven, vervolgens tot de ouders en daarna tot de slachtoffers zelf, de (a.s.) dienstplichtige en de beroepsmilitair. Hij legt de adviezen soms zo direct in de mond van de ouderlingen en ouders, dat je het ge-

voel krijgt dat hij direkt het woord tot de dienstplichtigen richt.

Bij het lezen krijg je zo regelmatig het gevoel dat hulp en hulpverlening door elkaar lopen. Het verradt zijn betrokkenheid, maar het werkt toch ook verwarrend.

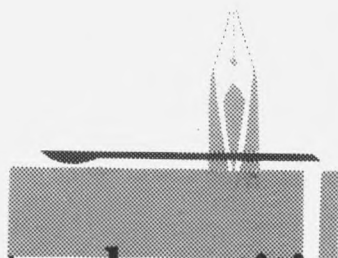
Een belangrijker punt vind ik de teneur van het boekje. Het zou een aardige inzet zijn voor een discussie.

In de benadering van de (a.s.) militair kiest de schrijver voor de start vanuit het doopformulier. Een goede zaak. Maar hij gaat meer uit van de eis tot trouw aan God, aan de kerk en het geloof, dan van de belofte van Gods trouw aan mensen, zelfs aan mensen, die het er op een bepaald moment in hun leven 'wat bij laten zitten'.

Er zijn genoeg passages in het boek om dit te weerleggen, maar ik ben bang, dat de inzet toch meer ligt in de eis dan in de belofte. En ik vraag me af of je mensen niet meer helpt met een steuntje in de rug, dan met een vernemende vinger: „je leeft op een klein

'eilandje' temidden van veel mensen. Hoe ga je met die anderen om?... Heb jij je aan bepaalde normen te houden ook als een ander dat niet doet?”

Het boekje stamt duidelijk uit de vrijgemaakte kerk en de lezer zal dat dan ook merken. Bijvoorbeeld bij het gebruik van het woord 'gelovige'. Dit is gereserveerd voor de broeders en zusters van deze kerk. Deze visie kleurt ook de waardering voor de (Protestantse) Geestelijke Verzorging. Naast de waardering, die de schrijver heeft voor de Geestelijke Verzorging, dan ook een waarschuwend woord, voor de dominees uit andere kerken. Deze zijn zijns inziens niet altijd een dienaar van het evangelie, door hun modern-theologische inzichten. Dat ambtelijke zorg daarom niet valt over te dragen aan de krijgsmachtspredikanten vind ik zwak. Daarnaast hanteert de schrijver het argument dat deze zorg alleen binnen de eigen kerk overdraagbaar is.

Pastorale notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

De eerste en de laatste (2)

Nog even en het jaar ligt achter ons en het komt nooit meer terug. Onze lieve doden komen niet terug. Maar ook ons geluk komt niet terug. Het glipt ons tussen de vingers door: we kunnen het niet vasthouden. En wie kan zeggen: ik kwam klaar? De problemen rijzen de pan uit. Het is: pompen of verzuipen! Ik kan me zo goed voorstellen dat velen het niet leuk meer vinden om te leven. Maar wie ik u zo graag zou meegeven is: God. Kent u God? Een pastoor vroeg aan een jongeman: zegt de naam God je iets? De jongen lachte breeduit en antwoordde: „Helemaal niets!” Wat een doffe ellende!

De profeet Jesaja zegt wie God is: Onze maker en van de moederschoot aan onze formeerder, die ons helpt, (Jes. 44:1) laaiend van emotie, actie, macht. Jesaja noemt dat zijn ijver. Als God straks woedend die lelijke dood in het dodenrijk smijt, en Zijn rijk van recht en gerechtigheid sticht zegt Jesaja: De ijver van de Here der leger-

scharen zal dat doen!! (Jes. 9:6). Dat is: Zijn hartstochtelijke liefde voor Zijn Naam, Zijn zaak, Zijn mensen en Zijn schepping zal dat doen. Dreunend roept de Almachtige Zijn Naam uit voor onze oren: Ik ben de alpha en Ik ben de omega, de eerste en de laatste, het begin en het einde!!

Wat betekent dat? Wat anders dan dat hij Zijn alfabet opzegt: a – b – c –, alpha, beta, gamma en straks roept Hij omega en wie zal Hem keren? Wij mensen beginnen overal aan en kunnen het niet afmaken. Maar wat dacht u van Hem? Hij begon met een paradijs. Dat was punt één van Zijn program en Hij werkt toe naar een superparadijs: wie zal Hem blokkeren? In het laatste Bijbelboek, Openbaring, laat God nog één zinnetje aan Zijn naam voorafgaan. Heel triomfantelijk roept Hij: „Het is gebeurd! Ik ben de Alpha en Ik ben de omega, de eerste en de laatste, het begin en het einde!” (Openb. 21:6, Willibrordvert.) 'Het is gebeurd!' dat kan een mens diep uit zijn hart roepen als een zwaar karwei is geklaard. „Gebeurd!” Maar niemand van ons heeft de macht om dat te roepen. Geen dokter, geen politicus, geen sociaal werker roept dat aan het eind van dit jaar. Stel je voor dat we alle ziekenhuizen konden sluiten en alle sociale diensten en dat we alle doodgravers met pensioen konden sturen!!!

Maar wat dachten jullie van God? Wie denken jullie dat Hij is? Weten jullie het dan niet? Hoor je het soms niet? Werd het jullie dan niet verkondigd? Heft uw ogen omhoog. Wie heeft dit alles geschapen? Hij die het hele leger

van de sterren in groten getale uitleidt en elke ster bij name roept. Zo groot is Zijn macht. Zo geweldig is Zijn kracht, dat er niet een ontbreekt. (Jes. 40) Straks roept Hij: omega!!! Dan is het zover. Nieuwe olifanten en nieuwe giraffes: supergiraffes! En supermensen, geschapen naar het dierbare beeld van Jezus, de heer. Dat gaat gebeuren zo zeker als Jezus aan het kruis geroepen heeft: Het is volbracht!! Wat is dat een triomfantelijke kreet geweest! En dat van een stervende kruiseling. Toen alle daemones uit de hel zich te pletter gelopen hadden op zijn liefde: „Het is gebeurd!” Even machtig zal Hij het straks roepen aan de finish van de geschiedenis: Het is gebeurd!

Lieve mensen, pak Hem vast. Geloof Hem, dan hebt U Hem!!!

In de oorlog stond een joodse vader met zijn kleine jongetje voor het vuurpeloton. Het jochie was doodsbang. Geen wonder! Maar de vinger van de vader ging omhoog en wees naar de hemel: „Hij is er, lieve jongen! Hij is er!”

Pak Hem, dan hebt U Hem!!

Sterkt de slappe handen en maakt sterk de bevende knieën. Zegt tot allen die radeloos zijn: houdt moed en wees niet bang. Hier is Uw God!! Dan worden de ogen der blinden ontsloten. Dan danst de kreupele als een hert. De tong van de stomme juicht. Jes. 35:3. De ijver van de Here der Heerscharen zal dat doen!!

Een goed uiteinde, allemaal!

(radiotoespraak uitgezonden door de EO op oudejaarsavond 1990)

Jeugdrubriek

R.R. Ganzevoort

10 redenen om niet te geloven

Veel jongeren hebben moeite om het geloof van hun ouders over te nemen. Ze zouden ergens wel willen geloven, maar er is veel wat hen kan tegenhouden. Hieronder tien redenen die nog wel eens voorkomen. Niet de enige, misschien wel niet jouw redenen. De bedoeling van dit artikel is ook niet om even gauw de goede antwoorden te geven. Die hoor je al genoeg. Als je een reden hebt om niet te geloven moet je daarover praten. Zoeken naar je eigen antwoord. Maak het jezelf en elkaar niet te makkelijk. Zoek naar God, want Hij laat Zich vinden. Hier een aanzet voor het gesprek met elkaar.

1. Mijn ouders hebben het me geleerd, dus het kan nooit veel zijn. Het is goed om afstand te nemen van je ouders. Dat is nodig om zelfstandig te worden. Maar als je zo negatief staat tegenover alles wat ze je geleerd hebben ben je nog niet zelfstandig aan het denken. Je wordt oud genoeg om eigen keuzes te maken. Wat goed is neem je over, de rest niet.

2. Als God liefde is, waarom is er dan zoveel ellende?

Daar is niet in drie regels een antwoord op te vinden. Waarschijnlijk is er zelfs geen verklaring voor. Maar dat is niet iets wat je zomaar God kunt verwijten. De mens draagt ook verantwoordelijkheid voor de ellende. Soms heel concreet, soms meer indirect. Bovendien is er ook nog de satan die Gods goede schepping kapot wil maken. Wat we lezen in de Bijbel is dat God de gebrokenheid wil opheffen. Hij brengt een nieuwe hemel en aarde zonder pijn. Waarom dat zo lang duurt weten we niet. Maar je moet wel beginnen bij de kern: de vervreemding van God en mens. Zonder God heb je nog minder antwoorden dan met God. Als je zelf met de ellende in aanraking komt kan dit een heel moeilijke vraag zijn. Zoek dan je steun bij mensen die je vragen begrijpen en je helpen naar God te zoeken.

3. Mijn vrienden lachen me uit als ik naar de kerk ga.

Je bent geen verlengstuk van je vrienden. Je bent zelf iemand die eigen keuzes moet maken. Volwassen worden betekent dat je zelf een weg gaat. Zijn er geen vrienden die je hierin serieus nemen? En als ze je in het

geloof niet serieus nemen, hoe diep gaat dan de vriendschap?

4. Als ik echt gelovig word mag ik allerlei dingen niet meer doen. Hoe kom je daar nu bij? Geloof begint niet met wetten maar met Gods liefde. Als antwoord daarop verandert je leven. Als je van je partner houdt zoek je geen ander. Als je van God houdt wil je naar Hem luisteren. Dat is geen dwang, maar liefde. Bovendien: wat niet mag als je gelooft mag ook niet als je niet gelooft!

5. Ik voel er niets van; is het wel waar? Wanneer weet je iets zeker? Als je het voelt, als je het kunt beredeneren, of als het een feit is? Natuurlijk kun je hierdoor gaan twijfelen, maar twijfel is niet zo erg. Het maakt je open om zelf na te denken. Je vanzelfsprekendheden vallen even weg. Waar ligt dan je bodem. Alleen bij de feiten van Gods liefde en het offer van de Here Jezus vind je nieuwe zekerheid. Meer zekerheid dan in je gevoel. Geloof is geen gevoel, maar een relatie met de HEERE. Je weet dat het waar is omdat je zijn woord aanneemt.

6. Ik kan me niet voorstellen dat God van mij houdt.

Voorals mens die iets naars hebben meegemaakt van de kant van andere mensen raken soms hun vertrouwen in God helemaal kwijt. Mishandeling, bedrog, incest. Hoe kun je dan nog vertrouwen? Vaak is daar tijd voor nodig en moet je eerst merken dat er toch mensen zijn die je wel kunt vertrouwen. Ga op zoek naar zulke mensen. Zoek naar God om te kijken of Hij net zo is als de mensen die je wat aandoen en ontdek dat God aan jouw kant staat.

7. Geloven is alleen voor oude mensen die van stoffige preken en saaie psalmen houden.

Zo lijkt het wel eens. Maar zo hoeft het niet te zijn. Daar kunnen en moeten we samen de schouders onder zetten. Daar heeft de kerk nu juist jonge mensen voor nodig. Zoeken naar nieuwe liederen, ouderen en predikanten aanspreken om de oude boodschap nieuw te laten klinken. Loop dan ook niet weg, maar help de kerk om te veranderen. Laat zien wat je wilt. Als je van de Here Jezus houdt zijn er heel wat vormen om dat in te uiten. Als je lui in de kerk hangt en niet meedenkt heb je ook geen recht om te klagen.

8. Er zijn zoveel godsdiensten, welke is de ware?

Als je een doorslaggevend bewijs zoekt wordt het moeilijk. Je kunt wel zeggen dat elke godsdienst God wil zoeken. Het komt van de mens en is gericht op God. Het unieke van Christus is dat Hij van God komt en de mens zoekt. Je hoeft niet Gods niveau te bereiken; Hij bereikt jouw niveau, en je hoeft alleen maar dat aan te nemen, dat is de eigen keuze die je moet maken.

9. Er staat zoveel in de Bijbel dat niet waar kan zijn.

Dat is gedeeltelijk de vraag. Veel dingen zijn moeilijk te begrijpen, maar daarmee nog niet onwaar. Als God zo groot en machtig is dat Hij ons kan verlossen is de rest van de wonderen ook mogelijk. De vraag is wel wat de Bijbel ons wil vertellen. Het is geen geschiedenisboek of zo, maar het boek waarin Gods liefde zichtbaar wordt. We leren in de Bijbel hoe we behouden worden. Op dat punt staan er geen tegenstrijdigheden of onwaarheden in. Dingen die onwaar of onmogelijk lijken worden misschien helder als we ze beter zouden kunnen begrijpen.

10. Dan moet ik zeker net zo schijnheilig worden als...

Nee, liever niet. Er zijn voorbeelden genoeg. Maar jij mag recht door zee gaan. De kerk heeft behoefte aan mensen die eerlijk zijn en staan voor wat ze zeggen. Trek je niet teveel aan van wat mensen doen. Mensen zijn vaak niet meer dan een slecht of een iets minder slecht voorbeeld van Gods liefde. Als Rijkard spuugt mag je daar Beenhakker de schuld niet van geven. En je stopt ook niet met voetballen als een ander zich misdraagt. Waarom krijgt God er dan de schuld van als zijn grondpersoneel de mist in gaat? Zorg er liever voor dat ze van jou niet hetzelfde kunnen zeggen.

Redenen te over. Maar blijf niet steken in de vragen. Zoek naar antwoorden. Zoek naar God en leer Hem kennen als je Vader die graag met je om wil gaan.

Democratie

„Is Kees absent? Ik zag hem in de pauze nog.”

„Die heeft vergadering van de leerlingenraad, meneer.”

„Istie nou helemaal betoeterd? Hij hoort hier, in de les! Hij wil toch zeker ook examen doen? En als hij deze les niet hoeft mee te maken, waarom moeten jullie hier dan wel zitten?”

Maar Kees had toestemming van de conrector. Ik protesteerde, zelfs nog op de docentenvergadering. Maar het hielp niet. En ik verbeeldde me nog wel dat heel dat kostbare instituut, de school, er was opdat er les zou worden gegeven. Maar op den duur dacht ik: „Och, laat maar.”

En Kees deed examen. Hij slaagde. En de conrector zei tegen me: „Zie je nou wel?” Of Kees zakte. En ik zei tegen de conrector: „Zie je nou wel?”

Zo gaven we onszelf allebei gelijk. Kees had gedacht: „Ik zie wel.” Wat stond er ook weer op die aanplakzuil in Leeuwarden? Akentskeleju.

T.H.

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Groentemannen

Ik ben een beetje boos. Hoe dat komt? Ach, het is omdat ik moe ben denk ik. Snappen jullie dat niet? Gaan jullie niet mopperen als je moe bent? En jullie moeders dan, heb je nog nooit een snauw gehad omdat je moeder moe was? Nou dan!

Ik zal jullie uitleggen hoe ik moe werd. En als ik het jullie geschreven heb dan word ik vast wel weer vrolijk. Het kwam door de groentemannen. Groentemannen ja. Je hebt hier niet één groenteman in Butare, je hebt er soms wel honderd of nog meer. Iedereen kan groenteman zijn. Veel mensen hebben geen werk en kunnen dus ook geen geld verdienen, want je krijgt hier nooit zomaar geld van de regering zoals in Nederland als je niet werken kunt. Sommige mensen gaan groente verkopen. Ze kopen dan bijv. een kilo tomaten voor één gulden en proberen die dan weer te verkopen voor f 1,25. Dan verdienen ze een beetje, juist: een kwartje. En als ze een hele mand vol tomaten kopen en verkopen, 10 kilo, dan verdienen ze... 10 kwartjes. Slim hè, zo kun je met een beetje geld meer geld maken. Maar wat gebeurt er nou: er komt een wagon vol tomaten in Butare en allemaal mensen gaan manden vol tomaten kopen en ze proberen ze allemaal weer te verkopen. En daar word ik nou moe van. Want ze komen allemaal bij ons aan het hek. We hebben geen voordeur met een bel, maar we hebben een hek. Tik, tik, tik, en ik ga kijken. „Ha tomaten, ja, ik wil wel een kilo.” Ik krijg een zakje vol en ga het in huis wegen. De tomaten die teveel zijn geef ik terug en ik betaal. Dan ga ik weer werken. Tik, tik, tik. Ik ga weer kijken. Weer tomaten. „Nee dank u, roep ik, ik heb al tomaten”, „Kom eens hier.” roept de man „Nee, ” roep ik terug. „Kom roept de man, ik heb nog meer”; hij haalt de mand al van zijn hoofd. Ik ga toch maar even kijken. Op de tomaten liggen een paar banaantjes. Goed dan, ik koop de banaantjes, 30 frank. „Nee zegt de groenteman, 40.” Dat is teveel, dan maar niet, ik loop naar huis. „Goed dan 30” roept de groenteman. „Kom terug, u zou ze kopen voor 30 frank. U hebt het gezegd.” Ik haal geld en koop de banaantjes. Dan ga ik weer werken. Beng, beng, beng. „Nu ga ik niet meer

kijken,” denk ik. Ik hoef geen tomaten en geen bananen, ik hoef niks. Beng, beng, beng. Ik moet wel gaan kijken want het slaan op het hek wordt al harder. ik doe de deur een beetje open en roep „Ik hoef niks, dank u wel.” „Maar het is heel goedkoop” roept de groenteman „Nee, ik hoef niet” zeg ik en doe nu de deur weer dicht. Beng, beng, beng. De groenteman blijft staan, hij houdt een tomaat in de lucht. Ik schud nee en ga weer werken. Even later... je raadt het al. En of ik nu nee zeg of niet, alle groentemannen beginnen te praten. Ze zeggen dat hun tomaten goedkoop zijn, of nog niet rijp zodat ik ze goed kan bewaren en sommige mensen worden zelfs boos als ik niks koop en het lijkt wel of ze nooit geloven dat ik echt niet meer kopen wil. En ik word boos omdat de mensen me steeds storen en ook boos op mezelf omdat ik daar boos van word want ik weet ook best dat al die mensen graag geld willen verdienen. Hé, ik ben nu helemaal niet boos meer, het helpt om een verhaaltje te schrijven. Moet je ook eens proberen.

Impressies uit Benidorm (2)

Het is zaterdagmorgen half acht. We luisteren zoals gewoonlijk naar de Wereldomroep. „Straks volgt een bericht voor luisteraars in Spanje”. Dat moeten we horen: wat kan dat zijn? Het blijkt dit te zijn: „De Nederlandse Evangelische Gemeente in Benidorm begint morgen met kerkdiensten in Calpe, die om vier uur gehouden worden in het restaurant van bungalowpark La Viña...” Verrast kijken we elkaar aan: dat is de dienst, waarin ik de volgende dag zal voorgaan. Goed, zulke 'public relations'! Die zaterdag moet ik de eerste begrafenis hier leiden. 't Gaat wel anders dan in eigen land. De lijkwagen zou om half vier met twee volgauto's komen, maar rijdt pas drie kwartier later voor zonder de volgauto's. Zo gebeurt het, dat de naaste familie bij mij in de auto komt te zitten. Op de begraafplaats gekomen wordt de overledene geplaatst vóór de muur met nissen, waarin hij zal worden bijgezet – de grond is hier te hard om een graf in te graven –. Daar, onder een stralendblauwe hemel, zien we samen op het leven van wie heenging terug en weerklinkt het Woord van troost en uitzicht. Dan wordt het zondag. Eerst de dienst in Benidorm. Hoeveel mensen zitten er opgepropt? 200? 250? Moeilijk te schatten; 't zal er wel tussenin zitten. Elke zondag zijn er weer méér men-

sen. Er wordt geestdriftig gezongen en gespannen geluisterd. 's Middags in Calpe zijn er zo'n 23 mensen. Voor de meesten is Benidorm te ver en dus zijn ze erg dankbaar voor deze dienst. Midden onder de preek komt er een vrouw met een kind aan de hand binnenzetten. „Ken ik me hier opgeven voor de bridge?”, vraagt ze op luide toon. „Nee mevrouw”, zeg ik, „we zijn hier met een kerkdienst bezig”. „O, kan ik hier dan eve wachte, want het begint net te regenen?” „Ja, dat mag wel, wanneer u wilt luisteren”, antwoord ik. Na de preek verdwijnt ze weer: het is inmiddels opgehouden te regenen... Hoe zou wat ze hoorde nu op haar óvergekomen zijn? – vragen we ons na afloop af.

Alfáz del Pi,
28 oktober 1990

J.M. Smelik

K.T. de Jonge, Almere

Zwickau in Almere

een tegenbezoek uit de voormalige DDR

De ontvangst

Vrijdagmiddag 5 oktober j.l. Op het 's Hertogenboschplein in Almere staan een aantal auto's van het merk Trabant; een met het opschrift 'Na und'. We hebben het laatste jaar hun land van herkomst duidelijk leren kennen. Er zijn mensen uit het voormalige Oost-Duitsland op bezoek. Zij worden gastvrij ontvangen door leden van onze gemeente. Er blijken er onder te zijn, die elkaar al kennen; want ik hoor: „Hallo Mark!"; en „Guten Tag Eberhard." En dat klopt, want een groep van zeven leden van onze gemeente is in juni j.l. voor het eerst op bezoek in de DDR geweest. Kort daarna is de afspraak gemaakt: begin oktober komen we bij jullie. En velen wilden. Want een jaar geleden mochten alleen ouderen e.d. voor zulke bezoeken naar het buitenland. Na de begroeting zeggen ze ons dan ook: „Het is als een droom." Ze hebben nu 750 km. gereden zonder een paspoort te moeten tonen. Voor ons lijkt dat allemaal heel gewoon. We zullen zo'n opmerking in een weekend met veel praten beter leren begrijpen. Nog een bv: „Ik heb nog geen politie gezien." Ik moest eens diep nadenken. Nee, dat klopt. Maar je zult toch uit een land komen waar politie zo nadrukkelijk aanwezig is. Het worden dagen van ontmoeting, zingen, gesprek, bezichtiging, plezier en ernst. Om niet te vergeten. We zijn onze God erg dankbaar voor deze ontmoeting!

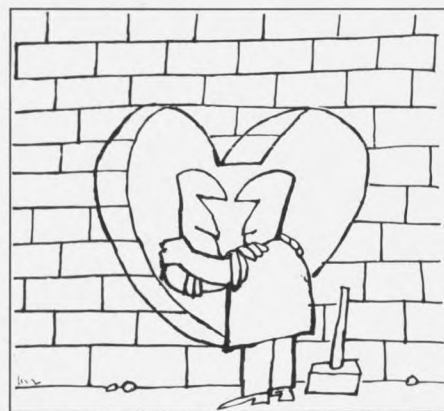
Op een bijzonder moment

Hoe hadden we het moment beter kunnen kiezen? De DDR was nog maar twee dagen eerder voormalig DDR geworden. En onze gasten uit Sachsen waren twee dagen burgers van een nieuw Duitsland. Het was ook een ontmoeting na een bijzonder jaar. Juist op 7 oktober 1989 bij de viering van het jubileum van de DDR waren de eerste demonstraties begonnen; waren de eerste protesterenden opgepakt, en diversen in elkaar geslagen door de politie; en sindsdien is de sneeuwbal in de DDR gaan rollen met een snelheid, die leek het soms alleen kanselier Kohl kon bijhouden. „Traumhaft." Hoorde ik vaak zeggen. Onze bezoekers waren voor die verandering erg dankbaar. Ik heb nu vanuit persoonlijke ontmoetingen enig zicht gekregen op de druk die een totalitair systeem kan uitoefenen. Want voor 30 jaar praatten we hier al over het systeem van de 'Jugendweihe', waarmee de DDR-overheid probeerde de 'Konfirmation' van de kerk te doorkruisen. En het is die overheid gelukt tweedracht te zaaien; want ook onder onze gasten waren er die verschillend dachten over de felheid waarmee je die

moest afwijzen. Ik heb diep respect gekregen voor de ouders, die daar hun kinderen christelijk hebben geprobeerd op te voeden. Want al vanaf de jonge jaren werden ze de huizen uitgehaald; want elke vrouw moest ook werken; en voor de kinderen waren wel opvangadressen. Tijdens het basisonderwijs (6-16 jaar) was er een opvoeding naar de principes van de overheid. Men moest Russisch leren! En diverse beroepen waren voor christenen onhaalbaar: b.v. onderwijs. Carrière maken konden ze wel vergeten. Nee, diep respect. Een scheiding ook tussen het dagelijkse leven en het gezinsleven. De gordijnen gingen 's avonds in meer dan een opzicht potdicht: dan kwam er wat anders dan overdag.

De 'Wende' - waartoe?

En nu? Helemaal gerust waren onze gasten toch ook weer niet. Hoe zal alles gaan? Er waren al verschillende werklozen onder onze 23 gasten. Hoe is de ziel van de mensen aangetast? Er is jarenlang invloed uitgeoefend op de geest van de mensen; men heeft vanuit het westen de rijk gevulde tafels gezien; en wat zal men nu van de westerse materialistische geest overnemen? Is het enige wat wij te bieden hebben echt een hand vol met tv's en video's? Soms denk ik ook: we hebben niet meer dan dat! Onze bezoekers zeiden het zeer kernachtig in een zin, die ik niet letterlijk kan vertalen: „Eine Wende ist etwas anderes als Umkehr." Zo is het maar net. Zo'n zin legt een en ander bloot van wat we bij onze gasten ook gezien hebben: komt het in het nieuwe land voor de kerk tot geloofsbeslissingen? Welke normen zullen nu heersend worden? Hoe zal men met het verleden omgaan? Met de mensen van het verleden: ook in de kerk zijn er mensen, die in dienst van Stasi gewerkt hebben? Wat een wantrouwen moet dat in een samenleving geven. En zal er die leiding komen die vertrouwen geeft? En de kerk dan, die heeft toch een mooie rol gespeeld? Zo was de indruk bij mij. Onmiskenbaar, zeiden onze gasten. Vanuit de kerk zijn stimulantia tot veranderingen uitgegaan, ook de jaren door. Maar zeker ook in de herfst van 89. De Nachtgebete in Dresden zijn bekend. Vanuit de kerk naar de demonstratie. Prima, daar bleek vertrouwen in de kerk als een van de laatste plaatsen in de verdeelde samenleving. Maar onze gasten hadden het gevoel, dat vele niet-kerkelijken de kerk slechts als een soort paraplu voor hun activiteiten hadden gebruikt. Want de kerken zijn niet voller geworden, zeiden ze ons. Hebben wij dat al niet eens eerder gehoord??...

een 'hartelijke' ontmoeting dringt door muren heen.

Gemeentekontakten

Deze ontmoeting vindt plaats als wat wel genoemd wordt 'gemeentekontakt'. Die zijn bedoeld om op het grondvlak van de kerk elkaar te ontmoeten. Het gebeurt veel te vaak, dat alleen het kader van de gemeente, predikanten en kerkeraadsleden betrokken zijn bij zulke ontmoetingen. De gemeentekontakten, die de laatste tien jaar vooral tussen kerken in Nederland en het voormalige Oost-Duitsland zijn ontstaan, hadden het oogmerk: laten de gemeenteleden elkaar ontmoeten en elkaar als gelovigen leren kennen en bemoeiden.

Dit is iets van groot belang. We belijden met een lied dat in Christus oost noch west is, noord noch zuid. Wel, hoe hebben we dan banden met gelovigen honderden kilometers verderop? Daar doen we toch weinig of niets aan? Wij zijn arm aan oecumenische kontakten. En hoe heb je dan banden met gelovigen, die in andere samenlevingen leven/leefden? Hoe geloven zij, zijn zij kerk, wat vinden zij belangrijk, hoe vieren zij hun kerkdiensten? Waar komt het volgens hen op aan?

Verder zeggen we, dat we in een geseculariseerde samenleving leven; zeker in Almere weten we daarvan mee te praten; kerk zijn zonder voorrechten en macht en invloed. Hoe doen gelovigen dat elders? We raken in de kerken veel jongeren kwijt. Op dat punt zitten we door de bijzondere omstandigheden in Almere in een gelukkige positie. Maar, de ontwikkeling zit er algemeen in: hoe ben je kerk met relatief weinig jongeren? In Oost-Duitsland heeft men een jarenlange ervaring. Niet, dat je er dan ineens gelukkig van wordt, maar je leert van elkaar. Je bent niet de eerste gelovige, die tegen dit probleem oploopt. Verder zit er ook een diakonaal aspect aan deze ontmoetingen. Ik noem dat niet, omdat ik weer zo nodig op mijn stokpaardje moet. Deze ontmoeting is bedoeld in een diakonale houding: delen. Geen eenzijdige hulpverlening van ons rijke westen naar het arme oosten. Wie is er overigens rijk? Wat is rijkdom? Nee, delen over en weer. En zeker geen geld. Is dat echt onze enige rijkdom, want wij denken bij diakonaat vaak direkt aan geld. De

bedoeling is het delen over en weer van wat we in Christus hebben ontvangen aan inzichten en ervaringen. Het toetsen hoort daar ook bij; maar om samen met alle heiligen ook uit Oost-Duitsland en Nederland meer van de liefde van God in Christus te leren verstaan.

DDR-werkgroep

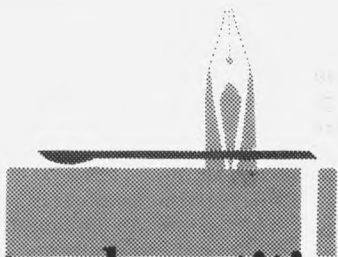
In september 1989 begonnen we met de voorbereidingen. Er is een gemeentevergadering gehouden, waarop iemand over deze gemeentekontakten kwam informeren. Uit de belangstellenden gaven zich een aantal op, die de DDR-werkgroep werd genoemd, die het geheel onder verantwoordelijkheid van de diakonie ging uitwerken. We gaven ons op als belangstellende en ontvingen in november de naam van Zwickau. De eerste brieven volgden over en weer, en zo kwam het in juni j.l. tot het eerste bezoek aan Zwickau, vooral bestaande uit leden van de

werkgroep en vorig weekend tot het tegenbezoek. In Zwickau wonen 120.000 inwoners; er zijn twaalf kerken. Het is de stad van de Trabants; de stad van de kolenwinning; een zeer vervuilde stad moet het zijn. De kerk waarmee we contact hebben is een samenvoeging van twee gemeenten van in totaal 1600 leden, waarvan er 700 omdat ze geen kerkbelasting betalen of geen belijdenis hebben afgelegd niet delen in alle rechten en plichten. Ruim zes jaar geleden kwam een nieuwe predikant ds. Adalbert Nitzsche. Een kleine groep getrouwen was daarvoor slechts over; soms maar een goede 15 kerkgangers meer. Sindsdien is het gemeentelijk leven tot opbouw gekomen. En mede daarvoor wil men met ons contacten.

Het waren veelbewogen dagen. Vele gemeenteleden hebben aan de ontmoetingen deelgenomen. De contacten in de gastgezinnen waren nog

intensiever natuurlijk. We zijn begonnen met een pannekoekenmaaltijd, kennismakingsavond, die werd afgesloten met samen zingen. Zaterdagmorgen en -middag hebben we Almere en omgeving bekeken. Zaterdagavond is er in de kerk verder met elkaar doorgepraat. Zondag hebben we twee kerkdiensten gehouden. Diverse gedeelten – liederen en schriftlezingen – tweetalig, opgeluisterd soms door heuse 'Posaunen-musik'. En zondagavond hebben we elkaar bevraagd naar hoe en het wat van het kerkzijn. Daar hebben we elkaar meer leren kennen ook in de reacties op de zondagse diensten.

We zijn nog niet uitgepraat. De zes auto's gingen maandagmorgen weer richting Zwickau. De afstand was minder groot dan eerst gezegd: 200 km. verschil. Ook in andere opzichten was er een kleinere afstand te overbruggen dan gedacht. Volgend jaar hopen we verder te gaan.

Pastorale notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

De eerste en de laatste (3)

Nog enkele uren, dan trekken we het jaar 1991 binnen. Wat zal het brengen? We zijn er niet gerust op. Zelfs als het goed afloopt in het midden-oosten, nemen nieuwe problemen ons in de tang. En nieuwe machten.

Maar ik wil u zo graag laten zien hoe simpel het leven wordt als je Hem ontmoet die Zijn Naam uitroept: Ik ben de eerste en de laatste, de alpha en de omega.

Wat betekent die Naam? Daar zit trouw in, goddelijke onwrikbaarheid en consistentie, die zich door niets en niemand van zijn plan laat afbrengen. God heeft de schepping lief en blijft haar trouw. Maar daar zit ook Zijn enigheid in. Hij is God van A tot Z. Hij als enige. Vandaar dat Hij in de Jesaja-profeet telkens roept: Ik ben de eerste en de laatste en buiten mij is er geen God!! Is er een God buiten mij? Er is geen andere rots!! Ik ken er geen. Ik ben de Here en er is geen ander en

buiten mij is er geen God! (Jes. 44:6; 45:21; 46:9) Wat zullen de Israëlieten die neergekwakt lagen in een hoekje van Babel (zeg maar Irak) daar blij mee geweest zijn. Ze waren omgeven door duivels als pannen op de daken. En ze stierven duizend doden van angst: angst voor dit en dat. Zoals wij vandaag bang zijn voor rare ziekten, chemische stoffen, gassen die we inademen, de bijwerkingen van medicijnen, de ozonlaag, supertankers, mestoverschotten. En ga zo maar door. We stikken in de fobieën. Maar nu komt God, de almachtige, die zichzelf noemt: De Verlosser Israëls en Hij roept: Ik ben de eerste en ik ben de laatste en buiten mij is er geen God!!

Mensen, wat maakt dat het leven eenvoudig! Je kunt dus de hele santenkraam aan de kant vegen. Want geen van al die machten is God. Neem Hitler, die geniale psychopaat. Wat zijn we bang voor Hem geweest! Waar is Hij gebleven? En Stalin. Waar is de man nu? En Ceaucescu? Was hij god? En Sadam Hoessein is geen god. En president Bush ook niet. En aids is ook geen god en de daemones zijn geen god. Er is er maar één, die heel triomfantelijk Zijn naam uitroept over deze chaos en dat is de eeuwige God en Vader van Jezus Messias, de gekruisigde, die de dood overwon. Wat maakt dat het leven simpel.

Want nu is maar één ding belangrijk en dat is het consigne van de Prediker: „Vrees God en houd zijn geboden. Dat

maakt de mens compleet” (Prediker 12:13).

Lieve mensen, ruim al uw goden en angsten op en kleef Hem aan. Dat is misschien een ouderwetse term, maar u begrijpt wat ik bedoel. Kleef Hem aan! En laat u door Hem meenemen van Zijn alpha naar Zijn omega en van uw eigen alpha naar uw eigen omega. Zie Hij maakt alle dingen nieuw. Nadat we een weinig tijds zullen geleden hebben.

Doffe ellende dat we Hem zo slecht kennen!! Zullen we het jaar van onze Heer Jezus Christus besluiten door de Vader en de Zoon en de Heilige Geest te loven en te prijzen?

Doet u mee? Dat loven en prijzen van onze goede God gebeurt te weinig. We zegen het met de woorden van psalm 102:

Here God, Gij hebt voormaals de aarde gegrondvest en de hemel is het werk van Uw handen.

Die zullen vergaan, maar Gij houdt stand.

Zij zullen verslijten als een kleed Gij verwisselt ze als een gewaad en zij verdwijnen maar Gij blijft dezelfde.

Aan Uw jaren komt geen einde de kinderen Uwer knechten zullen veilig wonen hun nageslacht zal voor altijd blijven bestaan.

Een goed uiteinde allemaal en een gezegend 1991.

(radiotoespraak, uitgezonden door de EO op oudejaarsavond 1990)

Mance ter Andere, Ede

Eigentijds belijden

In een Vrijgemaakt – Nederlands Gereformeerde gesprekskring ben ik een tijdje geleden met het ontwerp voor een eigentijdse geloofsbelijdenis gekomen. De bespreking werd geen succes. De één vond dat we al belijdenisgeschriften genoeg hadden – daar hoefde niet zo nodig nog eentje bij. Een ander vond al die papieren getuigenissen maar niks: je geloof belijd je in de praktijk van elke dag. Een derde was van mening, dat onze Drie Formulieren van Enigheid wel zo compleet en zo voor alle tijden zijn, dat er nooit en te nimmer enig ander stuk behoeft – wat zeg ik?: behóórt te komen. Tot aan de einden der aarde en de einden der tijden Gods Woord volgens de Drie Formulieren.

En nog een ander mompelde iets over theologen-deskundigen en leken, en over schoenmakers die zich maar bij hun leest zouden moeten houden.

Motief en doel

Nou ben ik een beetje een eigenwijs mens. Ik geloof wel degelijk in de wenselijkheid van een eigentijdse formulering van wat we, tegenover de geest van de tijd, belijden. En wel om een aantal redenen:

1. Onze Schepper, die in Christus onze Vader wil zijn, is het waard om Hem in steeds weer nieuwe woorden te eren. Het geloof in Hem moet telkens weer worden geactualiseerd.
2. Er is rond de bestaande belijdenisgeschriften zo'n talmoed aan uitleggingen en preciseringen ontstaan, in zo'n theologisch jargon, en er zijn zoveel sub-culturele hoofd- en bijaccenten, dat een leek moeite moet doen het levende geloof erbij te behouden en de geïnteresseerde buitenstaander zich schouderophalend afwendt. Jonge mensen voelen zich er niet door aangesproken.
3. Er is een eenvoudige, herkenbare samenvatting nodig waarmee alle gelovigen in deze tijd uit de voeten kunnen, allereerst naar elkaar toe en tevens naar hun leefwereld toe.
4. Gestalte geven aan de opdracht één te zijn behoort van een andere orde te zijn dan het gekibbel en geknibbel aangaande de vraag welke kerkorganisatorische vereniging met wie (en met wie vooral niet) gewenst is. Vooroordeel en nestgeur, mitsen en maar-en. Het gaat om de hartelijke (en zo concreet mogelijke) verbondenheid van allen die onze Heer Jezus Christus wezenlijk en metterdaad liefhebben én (daarin) om de verkondiging van het 'Alzo lief heeft God de wereld gehad'.

Zetten we zo een streep door de

aloude belijdenisgeschriften? Ik denk dat een eigentijdse formulering juist vanuit dezelfde intentie wil bijeenbrengen en het geloof uitzeggen.

Ik ben daarom zo vrij mijn 'proeve' te publiceren. Daarbij weegt het overtuigen van de noodzaak zwaarder dan de integrale acceptatie van de vormgeving.

Concept eigentijdse belijdenis

Criteria:

- Ze moet de centrale geloofswaarheden bevatten;
- ze moet antwoord geven op actuele vragen;
- ze moet door allen die de Here Jezus liefhebben en Hem willen volgen kunnen worden begrepen, herkend en beaamd;
- ze moet ook voor buitenstaanders duidelijk zijn;
- ze moet naar 'binnen' en naar 'buiten' als hoofdsom van het geloof te hanteren zijn;
- ze moet op een nieuwe wijze zijn geformuleerd; gelijke en binnenkerkelijk geladen termen moeten worden vermeden.

De Twaalf Artikelen hebben als grondpatroon gediend.

Tekst:

1. Wij geloven dat God, die wij uit de Bijbel kennen, op Zijn eigen unieke wijze het universum heeft geschapen. De aarde is de planeet die Hij voor bewoning heeft voorbereid. Voor alle levende wezens, die Hij naar hun eigen aard schiep, waren de bestaansvoorwaarden in voldoende mate aanwezig. Wij mensen zijn voor de verantwoordelijkheid van een liefdevol beheer toegerust. Onze opdracht is goede rentmeesters te zijn. Elk schepsel is door God gewild. Hij is het die aard en begaafdheid toeschikt en voor elk wezen de zin bepaalt. Hoewel elk schepsel uniek is, is alles op een bestaan in samenhang gericht. Juist in die samenhang komen het individuele schepsel én het geheel tot wezenlijke ontplooiing, zo beantwoordt het geschapene aan zijn doel. God, Die Liefde is, heeft daartoe wetten en normen gesteld. Zijn wetten kunnen niet zonder schade worden genegeerd; Zijn normen kunnen niet straffeloos worden overtreden.
2. Wij beamen het Woord van God, dat zegt dat wij in Adam overtreders zijn geworden. Wij belijden dat wij, in plaats van ons af te stemmen op datgene wat onze Schepper-Vader met ons en met Zijn schepping wil, voort-

durend geneigd zijn ons vermeende eigen belang centraal te stellen en dat wij op die manier, nu en reeds de eeuwen door, onze Schepper-Vader in Zijn op Zijn schepping gerichte Liefde krenken.

Wij zijn haters van elkaar, in plaats van liefde te zijn, zoals God Liefde is. Bouwers van eigen babeltorens. Uiteenwerpers van de samenhang. Vernielers van de schepping. Wij geloven dat wij verloren zijn als God niet redt.

3. Wij geloven dat Hij dat doet en heeft gedaan door Jezus Christus, de mens geworden Zoon van God. Echt mens en waarlijk God. Hij heeft als onze vertegenwoordiger volkomen gedaan wat God vraagt. Hij heeft ons mensen als Gods afgezant redding gebracht. Hij is onze Middelaar. In Hem heeft de wereld weer toekomst. In Hem is het grote bederf tot staan gebracht. Hij heeft de dood overwonnen. Hij zal alle dingen nieuw maken. Wij kiezen in geloof voor Hem, omdat Hij voor ons gekozen heeft. Wij schuilen bij Hem. Wij verwachten het van Hem. En wij willen Zijn voorbeeld navolgen. Hij is onze Heer. Wij geloven dat Hij nu bij de Vader is. We zien reikhalzend uit naar Zijn terugkomst. Hij heeft het beloofd.

4. Wij geloven in Gods Geest. Wij geloven dat Hij in staat is om ons, in navolging van onze Heer, weer eenswillend te maken met onze Schepper-Vader. Hij is dezelfde Heilige Geest die in Liefde het geschapene bedacht en op goddelijke wijze vorm gaf, en als stuwende en vernieuwende kracht in deze wereld aanwezig is. Hij is het die ons met Zichzelf vervult. Hij doet ons de Schepper-Vader kennen. Wij geven de dingen vorm zoals Hij. De Geest, die Zijn werk nooit loslaat, die het geschapene tot volle ontplooiing leidt. Hij, God, zal alles zijn en in allen.

5. Wij geloven de realiteit van een Volk van God, de gemeenschap van hen die zich gekozen en geheiligd weten in Christus en daarom van harte kiezen voor Hem, en die in hun leven daaraan metterdaad gestalte willen geven. Ze willen zich laten leiden door Gods Geest en zelf ook gericht zijn op een Heelheid van bestaan, eenswillend met hun Schepper-Vader. Zij aanvaarden Gods Woord als richtlijn voor hun leven. Ze zoeken de eenheid met elkaar. Ze hebben het heil van alle mensen die op hun weg worden geplaatst op het oog. Zij begeren, in navolging van Jezus Christus hun Heer, het verlorene te redden, de rechtelozen recht te verschaffen, de hongerigen te voeden. Ze streven ernaar om, voorzover ze de mogelijkheid hebben, weer als goede rent-

meesters op aarde te verkeren.

Als gemeenschap willen zij een voorbeeld van een goede samenleving zijn.

Zij verkondigen de wereld Gods recht en Gods genade.

6. Wij geloven dat God in Zijn voorzienigheid het instituut van de overheid heeft besteld om het publieke leven te leiden ten goede. Nu de mens, na de positiekeus van onze eerste voorouders tot ongehoorzaamheid, geneigd is tot ik-gerichtheid en tot collectieve wij-gerichtheid, waardoor rivaliteit en vijandschap, onrecht en uitbuiting een structureel karakter hebben gekregen, hebben de overheden de taak het kwaad te beteugelen, ruimte te bieden aan de voortgang van het goede leven, de vrijheid te garanderen om God naar Zijn Woord te dienen. De taak ook om uitbuiting van medemens en schepping tegen te gaan.

7. Wij geloven de opstanding van een nieuw en onvergankelijk lichaam na de dood. En wij geloven dat er een nieuwe aarde komt waarop Gods kinderen zullen leven op een manier die volmaakt beantwoordt aan de bedoeling van onze Schepper-Vader.

Te verwachten artikelen (o.a.):

D.J. Bakker, Arts-patiënt relatie
G. de Lange, Spel en identiteit

Ingezonden

Anneke Prins-van Veelen, logopediste

De verpakking kan beter!

Bent u wel eens bij een juwelier geweest? Wel eens gezien met hoeveel zorg zo'n klein doosje met zo'n dure ring erin verpakt wordt? Prachtig papier en een klein fijn strikje erop of een lintje erom. Logisch, zegt u, zo'n dure ring ook!

Ha, nu heb ik u! U vindt het logisch dat om zo'n dure ring een prachtige verpakking komt! En dus bent u het er vast mee eens, dat ook om het beste artikel dat ooit op aarde verkocht is, zo'n schitterende verpakking komt! U begrijpt het al: dit beste artikel is de blijde boodschap van onze God. En de verpakking – die wordt gevormd door de woorden van de dominé.

Soms denk ik (en ik niet alleen): hij vindt het niet zo belangrijk wat hij brengt, want de woorden klinken niet; de taal die hij gebruikt is niet van deze tijd. En zijn intonatie! Die is soms geheel afwezig, het wordt één vlak verhaal. Soms is het gewoon te hard of gewoon te zacht. Soms wordt de tekst zo snel gelezen dat je het niet bij kunt houden; soms zo zonder gevoel dat je begint te draaien op je stoel. En die prééktoon! In sommige kerken (niet in de onze) schijnen ze die zelfs aan te leren. Jammer, jammer.

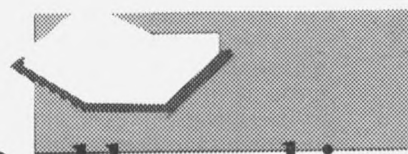
Het luistert niet alleen nauw (voor u), maar het luistert veel fijner (voor ons) als u zó preekt dat het ook goed klinkt. Want ik verzeker u dat u met dat prachtige instrument dat ook uw stem is, kunt (s)preken als een klok! Een klok die klinkt voor onze God. Niet alleen 'torgel' (en soms hier en daar een trompet), maar ook uw stem kan zich tot Zijn eer laten horen.

Als u nu zegt: ja maar, het Woord is het belangrijkste, dat moeten ze er maar doorheen horen, want ik ben nu eenmaal zo – dan ben ik zo vrij het niet met u eens te zijn, beste Eerwaarde. Want (uitzonderingen daargelaten) het goede gebruik van uw stem is te leren! Ik geef toe: het kost moeite en – een schaars artikel – tijd. Maar ik ben ervan overtuigd, dat het al die moeite en tijd waard is.

U stak vele jaren studie in uw beroep, uw roeping misschien. Dat was het u waard. Toe, doet u uw hoorders (m/v, klein/groot, oud/jong) een plezier (en dus uzelf) en oefen uw stem – uiteindelijk toch tot meerdere eer van Hem, die al onze inspanningen zo waard is. Mocht u in twijfel verkeren over uw eigen stemgeluid, dan geef ik u de tip

niet alleen eens een eerlijke objectieve mening hierover te vragen aan uw eigen gemeenteleden (toehoorders), maar ook aan de luisteraars in een 'vreemde' gemeente waar u wel eens preekt. Dringt u erop aan dat men eerlijk is, want de ervaring leert dat men het voor de betrokkene kwetsend vindt om iemand een negatief oordeel te geven.

Tenslotte – u gelieve niet te denken dat dit een verkapt verzoek om werk is, want daarmee ben ik in ruime mate gezegend. Advies geef ik u echter graag (tel. 05202-12815, liefst na zessen) en gratis, want pro Deo!

Boekbespreking

M. de Jonge, Voorburg

School en levensbericht

Een half jaar geleden ontvingen de abonné's op de brochurereeks van de „werkgroep 'Gereformeerd Schoolblad' " twee nummers en wel nr. 44 Een school naar de opvatting van A. Janse; nr. 45 Levensbericht van A. Janse, beide van de hand van de voorzitter van genoemde werkgroep, br. J.L. Struik te Heino.

Het loont de moeite enige aandacht aan deze publicaties te geven, mede ook omdat het 100 jaar geleden is dat br. A. Janse werd geboren.

Nu is daaraan reeds aandacht gegeven; ik mag met name in herinnering roepen de sympathieke bijdrage van br. Milo naar aanleiding van 'Anthonis Janse van Biggekerke, 1890-1960' van de Zuid-Afrikaanse dr. B.J. van der Walt in de serie van 'die Instituut vir Reformatoriese studie' (Opb 4-8-'89). Ook is van betekenis de lezing, die drs. H. Smit hield in het kader van de Theologische Studiebegeleiding 'Iets over de betekenis van A. Janse'. Deze is echter niet gepubliceerd, jammer genoeg.

Toch heeft het zin opnieuw en steeds weer te *gedenken* wat de HERE in de 20er en 30er jaren in br. Janse aan ons gereformeerde volk schonk en br. Struik heeft getracht dat te duiden. Wat wordt in de Schrift veel over 'gedenken' gesproken, het in herinnering roepen van wat de HERE in Zijn grote trouw aan Zijn volk schonk. Een levendig en eerbiedig herinneren. Om Hem daarin te prijzen.

Je moet, om A. Janse te gedenken duidelijk inzicht hebben in de situatie, waarin hij werkte: levend met een

stoffig geworden systeem, dat trachtte inzicht te geven in de problemen van kerk, staat en maatschappij. Janse trachtte dat stoffige te verwijderen en inzicht te geven in het levende en levengevende Woord van God. Hij deed dit door acht te slaan op wat op zijn weg kwam: gebeurtenissen, publicaties, lezingen e.d. Daarover schreef hij, refereerde hij, bundelde telkens opnieuw werk dat samenhang vertoonde, liet in dit alles zien, wat 'onze roeping' was, hoe het Woord ons de weg wees in moeilijke tijden en omstandigheden.

Hoewel hij daarin zeker niet alleen stond, was de vrucht van zijn werk heel markant. Het had iets 'eigens' en vooral jongeren wisten zich daardoor aangesproken. Zij, het geslacht dat nog vóór 1940 leefde en werkte hebben iets van hem verstaan en in brochure nr. 45 tracht br. Struik dat weer te geven. Het blijft echter een pogen; je zou er veel meer over willen lezen en ook veel duidelijker willen zien hoe de samenhang van de vele publicaties is, hoe de reacties er op geweest zijn en welke vruchten het heeft afgeworpen. Ook voor heden.

Voor een deel kom je daartoe door de boeken van A. Janse te lezen; de brochures van 'Gereformeerd Schoolblad' openen de weg daartoe.

Ze verschijnen regelmatig, 4 stuks per jaar en de abonnementsprijs is f 12,- per jaar (adres F. Leenman, Oranjestraat 15, 8091 BZ Wezep). Afzonderlijke nummers zijn verkrijgbaar tegen een prijs van rond f 6,- per stuk.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Gezangen/Psalmen

Martie Vollenhoven-Meyer. Concordantie bij de Gezangen. Martie Vollenhoven-Meyer. Concordantie bij de Psalmen. Uitgaven Kok, Kampen. Prijs resp. f 39,50 en f 29,50.

Dat er ook binnen het Protestantisme nog wel degelijk monnikenwerk bestaat mag blijken uit de verschijning van twee concordanties, op resp. de (berijmde) Psalmen en Gezangen. Strikt genomen gaat het om de tweede druk van de Concordantie op de Gezangen en een eerste editie van die op de Psalmen.

Met het verschijnen van beide werken (klein formaat, maar boordevol nuttige informatie) is de hele inhoud van het Liedboek snel te vinden. De aanschaf ervan lijkt me een 'must' voor predikanten, theologische studenten en iedereen die zich, ofn welke reden dan ook, met de liturgie van de eredienst bezighoudt.

Enige tijd nadat het Liedboek destijds verscheen, kwam ook de Concordantie bij de Gezangen uit, een werk dat veel waardering oogstte. Dezelfde waardering zal stellig ook de nieuwe Concordantie op de Psalmen ten deel vallen.

Ik ken Mevr. Vollenhoven, die het geheel heeft samengesteld, persoonlijk en heb derhalve enig idee gekregen van de hoeveelheid werk die in deze boeken is gaan zitten. En die is immens!

Wat krijgt de gebruiker (ik zal maar niet over 'lezer' spreken, bij zo'n werk) voor zijn of haar geld geboden? Heel handzaam bij elkaar alle verwijzingen naar vele trefwoorden. Men kan onmiddellijk overzien dat het woord 'wonderbaar' 7 keer in het Liedboek voorkomt, in diverse combinaties, dat er vier liederen zijn waar Gods 'vaderhart' of Zijn 'Vaderarmen' genoemd worden, en dat er een verwijzing naar Bach ('de grote Bach') te vinden is, in Lied 265 vers 18. En nog eindeloos veel méér! Wie wil weten waar in de berijmde Psalmen 'wet', 'wetten', 'weten' of 'weg/wegen' voorkomt vindt met een oogopslag ook de directe context waarin zo'n woord voorkomt, met de verwijzing naar het vers. Enzo voort.

Heel handig is ook een sectie waarin, voor zelfs de meest onmuzikale gebruiker begrijpelijk, wordt aangegeven welke Psalmen en welke Liederens dezelfde melodie hebben. Ook is er een gedeelte waar „Psalmen en Gezangen (zijn) geordend naar de eerste (6-9) noten van de melodie”.

Een en ander maakt beide boeken zeer nuttig; na deze uitgave zal er, naar ik vermoed, nooit enige behoefte blijken aan een andere meer volledige editie. Een compliment voor mevr. Vollenhoven.

C.J. Stahlie, Ugchelen

„Een School naar de Opvatting van A. Janse” (Een brochure)

De gewoonte getrouw verscheen ook dit jaar weer het meinumner van het Gereformeerd Schoolblad. Daar het dit jaar honderd jaar geleden is, dat de heer A. Janse (van Biggekerke) geboren is, is dit nummer gewijd aan diens opvattingen met betrekking tot het onderwijs. Met dit werkje heeft de heer J.L. Struik, van wiens hand deze brochure is, ons bepaald een dienst bewezen.

In het begin van deze brochure noemt hij de in de jaren dertig en ook nog wel daarna veel gebruikte boeken voor pedagogiek van J.C. Wirtz, P. van Duivendijk en J.B. Visser.

Nog levendigs herinner ik me uit mijn eigen kweekschooltijd in het begin van de jaren dertig hoe wij die boeken ook gebruikten. Maar de fijne puntjes voor Bijbelse peda kregen we aangereikt op getypte vellen. En daarin vonden we toen al veel belangwekkends van de heer Janse. Over wat de heer Struik noemt: de veelheid van onderwerpen en de rijkdom daarvan, waarover de heer Janse schreef. Duidelijk, begrijpelijk en boeiend. Nog herinner ik me daaruit b.v., wat de heer Janse schreef over wat hij, wandelende in het landgoed 'Westhove' op

Walcheren waarnam in de natuur om hem heen. En zo leerden we van hem te spreken en te vertellen over de heerlijkheid, waarmee de natuur door God bekleed is.

Inderdaad; het is, zoals dhr. Struik schrijft: een handboek voor pedagogiek schreef Janse niet. Maar wel ontzaglijk veel over zijn opvattingen met betrekking tot het onderwijs. En dat alles niet in de taal van moeilijke pedagogische werken, maar in klare aansprekende taal, vaak boeiend. En dat maakt het nu juist ook zo boeiend om naar hem te luisteren en hem te volgen. Wat hij schreef is nog steeds levend. En heel veel heeft hij geschreven, wat studie ook juist vandaag nog meer dan waard is. Wat deze brochure nu bedoelt, is tot die studie een aanzet en een inleiding te geven. Ook een leidraad. Dat is ook het belang van dit werkje, want in allerlei artikelen en brochures is nog door niemand een overzicht van Janses opvattingen met betrekking tot het onderwijs gegeven. Niet met betrekking tot het onderwijs in het algemeen, ook niet in het bijzonder. D.w.z. het onderwijs in de afzonderlijke vakken. En dat is erg veel. Ik denk, dat dhr. Struik in het geven van die inleiding zeker geslaagd is.

In de eerste plaats krijgen we een uiteenzetting van wat – naar Janses opvatting – het doel van ons onderwijs is: de school is in de eerste plaats een onderwijsinstituut. Ze draagt slechts indirect bij aan de opvoeding, die direct door de ouders moet geschieden. En dan volgt, hoe we in overeenstemming met de werkelijke ontwikkeling van kinderen, moeten spreken en vertellen van God en Zijn grote werken, hoe ze God moeten leren loven en zich moeten leren gedragen overeenkomstig Gods wil tot Zijn eer, ten dienste van God en van de naaste. En dat alles bij het Licht der Schrift.

In de tweede plaats worden een aantal stellingen onder de loep genomen, betrekking hebbende op de onderwijsgevenden, op de handhaving van orde en tucht, op de stichting, de richting en de subsidiëring van de school, op de school als onderwijsinstituut en op de vernieuwing van de school.

In de derde plaats wordt een overzicht gegeven van wat uit Janses werk voor de school kan worden gebruikt. In Janses geschriften is immers heel veel te vinden, dat ons helpt om goed onderwijs te geven. Maar ook anderen kan deze brochure van dienst zijn. Met name ouders en schoolbestuursleden, die zich vergewissen moeten, hoe het op school gaat, zullen toch moeten weten, hoe een school moet zijn.

Deze brochure moge U bewegen, U te verdiepen in Janses werk, waarin zo veel over onderwijs en opvoeding te vinden is. Vooral zij, die opgeleid worden tot onderwijsgevende, moeten dit boekje aanschaffen. Wie verplicht zijn om moeilijke pedagogische werken te bestuderen, zullen met Janses klare

aansprekende taal en vaak boeiende schrijfrant, geen moeite hebben. Duidelijk komt uit, dat het er niet om gaat, dat we naar de opvatting van Janse moeten leven in de School met de Bijbel, maar naar Gods Woord, dat spreekt over de ganse werkelijkheid, waaraan ook Gods ordinantiën voor het leven in de school zijn af te leiden.

R.R. Ganzevoort, Wormerveer

Christelijke Opvoeding

Naar aanleiding van: W. ter Horst en anderen – *Kind in het licht* – 1990 – Christelijk Studiecentrum ICS Amsterdam – 78 blz. – f 12,50, te bestellen door overmaking op Postbank nr. 2247500.

Opvoeden is niet meer wat het geweest is. In onze tijd zijn er zoveel verschuivingen in de hele cultuur op te merken dat ook de opvoeding van de kinderen daaronder lijdt. In het boekje 'Kind in het licht' dragen een aantal auteurs ideeën aan die behulpzaam kunnen zijn bij opvoeding en geloofs-overdracht in een nieuwe tijd. Professor W. ter Horst gaat in op gezagss-structuren en problematische opvoedingssituaties. Hij stelt dat gezag alleen kan functioneren als de gezagsdrager daar naar leeft. Zo niet, dan verwordt het gezag tot macht. Ter Horst laat verder zien hoe het christelijk geloof juist ook in problematische situaties vruchtbaar kan zijn. Hij pleit voor een stille getuigende houding die wellicht de vraag kan oproepen waarom christenen zich zo opstellen. Geen hoogdravende woorden, maar gewoon laten zien wat liefde, vergeving, etc. is. Uiteraard speelt dit in gezinnen op een heel andere manier dan in opvoedingsinstituten.

H. Algra gaat in op het christelijke perspectief in de opvoeding. Centraal daarin staat voor hem het mensbeeld: wie is dit kind waarmee ik te maken heb? Aanknopen aan Narramore legt Algra nadruk op het respect voor de eigenheid en talenten van het kind, behoeften en grenzen. Algra zoekt geen specifiek christelijke vorm van opvoeding, maar wel een opvoeding met een christelijk perspectief.

Mw.dr. Andree beschrijft opvoeding als zingeving. Kinderen worden niet (langer) vanzelf gelovig, maar moeten eigen keuzes maken. Wezenlijk in de opvoeding is dan de geloofwaardigheid en openheid van de ouders en de integratie van het geloof in het dagelijks leven.

In de andere bijdragen van dit cahier gaat het om het ontwikkelen van een positief zelfbeeld bij de kinderen, de invloed van de televisie, en de verantwoordelijkheid van de ouders als basis voor de opvoeding.

De bundel artikelen is zeer divers. Qua uitvoering blijkt dat al door de inconsequente manier waarop noten en literatuur wordt weergegeven. Ook

in de inhoud is het geen koekoek-eenzang. Hoe zou dat ook kunnen in een tijd waarin veel oude zekerheden – ook in de opvoeding – zijn weggeval- len zonder dat er nieuwe voor in de plaats gekomen is. Waar de schrijvers wel unaniem in zijn is het bijna harts- tochtelijke pleidooi voor nieuwe bezin- ning op de opvoeding. De zorg voor onze kinderen is veel waard; we mo- gen de bezinning daarop niet aan de wetenschap overlaten. Zowel in de wetenschap als in de praktijk moeten christenen strijden voor een opvoe- ding die werkelijk het kind in Gods licht plaatst. In die bezinning kan dit cahier een plaats hebben.

H. Algra, Den Helder

Geloven met perspectief

In een boek over depressies bij kinde- ren wordt geschreven dat het bij de- pressieve kinderen gaat om een grondhouding die gekenmerkt wordt „door het besef dat het kwade het wint van het goede, en door de overtuiging dat uiteindelijk toch alles mis gaat”.

Sommige christenen hebben voortdu- rend de neiging om te vertellen dat alles achteruit gaat en dat er toch niets meer aan is te doen. Elk idealisme lijkt hen vreemd te zijn, het ontbreekt hen aan perspectief.

Er bestaat geen rechtstreeks verband tussen geloofsofvoeding en depres- sie. Toch moeten we in onze geloofs- overdracht (de manier waarop we denken en praten, onze houding) wel bedacht zijn op het feit dat kinderen onze stijl als het ware als nestgeur in kunnen ademen. Wanneer we thuis alleen maar praten over het feit dat alles toch maar achteruit gaat en dat het nooit meer zo wordt als vroeger geven we kinderen geen enkel per- spektief mee. Wanneer we het geloof alleen maar in verband brengen met

een sombere toekomst ontnemen we het kind zelfs het zicht op datgene wat ons juist perspectief zou moeten bie- den. De opvoeder helpt dan een handje in de verkeerde richting.

Christelijk opvoeden is opvoeden met perspectief. Het goede heeft overwon- nen en zal uiteindelijk definitief over- winnen. We zijn niet hulpeloos en niet machteloos. Er kan in onze tijd veel ten goede keren. Ook als we ons zor- gen maken, zal dát perspectief de overhand moeten hebben. Geloven in de opstanding betekent geloven in perspectief. Dan helpen we kinderen ook een handje, maar wel in de goede richting.

**J. Kamphuis,
K. Schilder – een gereformeerd anti-fascist.**

De strijd van prof.dr. K. Schilder (1890-1952) tegen het nationaal-socialisme (fascisme) en de Nationaal Soc. Beweging (NSB).
86 blz., f 13,95
ISBN 9050460143
Uitg. Woord en Wereld, Ermelo

**J.F. Uringa-Kransen,
Troost uit Heidelberg.**

Zondagse minimale maxima.
Gedichten
58 blz., f 14,50
ISBN 9063841116
Uitg. Vijlbrief, Haarlem

**Rijnje van der Kaaden,
Handen vol.**

Gedichten
48 blz., f 12,50
ISBN 9063841094
Uitg. Vijlbrief, Haarlem

**Dr. A.N. Hendriks,
Die alles in allen volmaakt.**

Een bundel praktisch-theologische opstellen.
138 blz., f 24,50
ISBN 907164605x
Uitg. AcaMedia, Haarlem

**J. Hendriks,
Een vitale en aantrekkelijke gemeente.**

Model en methode van gemeenteopbouw.
210 blz., f 39,50
ISBN 9024254531
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Wiesje de Lange,
Om je tranen te lachen.**

Brieven uit Israël.
63 blz., f 12,50
ISBN 9029710071
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Drs. H. Hoksbergen,
Het vroege zionistisch denken over de Arabieren in Palestina tot 1917.**

90 blz., f 15,90
ISBN 9024209005
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Niek Bakker,
Eiland van heiligen en geleerden.**

De Iers-Christelijke kerk in de vroege middeleeuwen.
224 blz., f 26,90
ISBN 9060479378
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

**Ds. M.J.C. Blok,
Je staat er niet alleen voor.**

De ongehuwde in de gemeente.
Pastoraal Perspectief.
96 blz., f 11,50
ISBN 9060479394
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

**Ds. H.J. Hegger,
De Kinderdoop.**

... een spreken van God.
111 blz., f 19,50
ISBN 9050301819
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

**Ds. C.G. Bos e.a.,
Nieuwe Nederlandse Kerkgeschiedenis.**

Deel I
182 blz., f 19,75
ISBN 906015861x
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**P.R. Meinders (red.),
Ex-cellentie.**

In gesprek met Drs. G.M.V. van Aardenne, Mr. I.A. Diepenhorst, dr. W. Drees jr., e.a.
91 blz., f 15,90
ISBN 9060158652
Uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld

**Drs. H.J. Boiten,
ActaActueel.**

G.S. Leeuwarden 1990.
86 blz., f 19,75
ISBN 9060158717
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Sietsche Gerkema,
Het lied van Willibrord.**

Jeugdboek.
128 blz., f 14,90
ISBN 9060158504
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Peter de Vries,
Henk is mijn Vriend.**

Jeugdboek.
48 blz., f 12,90
ISBN 9060158512
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Boekenvrienden.

25 jaar gereformeerde uitgeverij.
60 blz., f 9,50
ISBN 9060158806
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**J.S. Reedijk en Laura Reedijk-Boersma,
Over dementie.**

92 blz., f 16,50
ISBN 9024231965
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. F.G. Immink,
Jezus Christus.**

Profeet, priester, koning.
99 blz., f 21,50
ISBN 9024222680
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Hein Steinen,
Van Abraham tot Ben-Gurion.**

De geschiedenis van het Joodse volk.
152 blz., f 27,50
ISBN 9024252288
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. Antonie Vos Jac.zn.,
Het is de Heer!**

De opstanding voorstelbaar.
172 blz., f 25,-
ISBN 902422294x
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**M. Koffeman-Zijl,
Gevulde kruiken.**

Gedichten
48 blz., f 10,75
ISBN 902422344x
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Ds. P. Groenenberg,
Een Koninklijk Woord.**

Bijbels dagboek.
384 blz., f 27,50
ISBN 9066511230
Uitg. Van den Berg, Kampen

**Ds. J.J. Dronkers,
De gemeenschap der heiligen.**

Scala-reeks
(kerkelijke sociologie)
78 blz., f 14,75
ISBN 9060158539
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Ds. K. van den Geest,
De Heilige Geest.**

(Scala-reeks)
79 blz., f 14,75
ISBN 9060158547
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Albert Hengelaar (red.),
Wingewest of broederland?**

Ervaringen met ontwikkelings samenwerking in Tanzania.
Cahier 12 ICS
63 blz., f 12,50
ISBN 9071885135
Uitg. St. Chr. Studiecentrum, Amsterdam (postb. 2247500)

Moslims: Omheen gaan? Mee omgaan!

Missionaire bezinning op de omgang met moslims.
51 blz., f 4,90
ISBN 9070744759
Uitg. GZB/IZB/Morgenlandstichting/ 'Evangelie en Moslims', Amersfoort

Sekten en stromingen in de Islam.

28 blz., f 2,-
ISBN
Uitg. St. Evangelie en Moslims, Amersfoort

Moslimvrouwen in Nederland

19 blz., f 2,-
ISBN
Uitg. St. Evangelie en Moslims, Amersfoort

Theologisch Studie Gezelschap

De agenda van het TSG voor het komende halfjaar ziet er als volgt uit:
21 januari: H. Smit over de Dordtse Leerregels.

11 maart: M. Janssens, preek H.C.
29 april: Bespreking van H. Küng, *Exis-
tiert Gott?*

10 juni: F. Bruintjes, preek O.T.
Geïnteresseerde kollega-predikanten
zijn te allen tijde van harte welkom.
Informatie bij: M.H.T. Biewenga, tel.
05270-16565 of bij J.C. Schaeffer, tel.
055-416737.

Afvaardiging naar de Landelijke Vergadering

Naar de Landelijke Vergadering wer-
den blijkens het desbetreffende regio-
verslag afgevaardigd:

ds M.H.T. Biewenga, ds E. Zwarte-
veen, br A. Kadijk, br H. Strating, als
primi.

ds K.T. de Jonge, ds H.J. Zuidhof, br.
J. Koffeman, br W.G. v.d. Lugt, als
secundi.

ds P.J.H. Krol, br F.W. Boersma als
tertii.

Winterprogramma Stichting L'Abri - Nederland

Open huis

Het huis in Utrecht is open elke door-
deweekse dag van 9 tot 6 uur voor
studie of gesprek. We zijn gesloten
van 24 december tot 7 januari. Er is
ruimte voor zo'n vijf personen om bij
ons in te wonen en een persoonlijk
begeleid studieprogramma te volgen.

Wit Café

Elke vrijdagavond is het Wit Café (de
kelder van L'ABRI) open van 8 tot 12
uur. Het is bedoeld als een ontmoet-
tingspunt voor oudere jongeren. In het
nieuwe jaar zullen er eens per maand
culturele activiteiten worden georgani-
seerd, variërend van muziek tot drama
of poëzie.

Open avonden en weekends

Deze avonden zijn in het komende
kwartaal in een serie van drie thema's
uiteengevallen. Iedere maand zijn er
twee lezingen in Utrecht, die dan uit-
monden in een weekend in Eck en
Wiel rond hetzelfde thema.

A. Januari: *'Maatschappij en spirituali-
teit'*

Maakt het wat uit of je gelooft of niet in
een harde, op carrière en succes ge-
richte maatschappij?

Dinsdag 8 januari: Wat is succes? Wim
Rietkerk

Dinsdag 22 januari: Verzoeken in
een moderne maatschappij, Wim Riet-
kerk en Gottfrid van Eck

*Weekend in Eck en Wiel: 25 - 27 ja-
nuari 1991.*

Thema: Maatschappij en spiritualiteit
Vrijdag 25 januari

20.00 u. Bijbelstudie, Wim Rietkerk

Zaterdag 26 januari

10.30 u. Lezing, Pieter van Kampen

15.00 u. Lezing over 'Maatschappij en
Spiritualiteit, van Bonhoeffer tot Belja-
jew', prof. Bob Goudzwaard.

20.30 u. Muziek, Gottfrid van Eck

Zondag 27 januari

11.00 u. Kerkdienst olv. Wim Rietkerk

15.00 u. Afsluiting

B. Februari *'Woord en Beeld'*

Wij hebben ontdekt dat velen de Woor-
den wel kennen, maar dat zij zoeken
naar de realiteit ervan in hun leven.

Wordt het woord van God niet pas dan
werkelijkheid zodra wij deze zelf in
beelden kunnen omzetten? We willen
verder komen in het begrijpen, ver-
werken en toeëigenen van wat we
meestal met het hoofd wel weten.

Dinsdag 5 februari:

Twijfel en zekerheid, Pieter van Kam-
pen

Dinsdag 19 februari:

Teleurstelling en vertrouwen, W. Riet-
kerk

*Weekend in Eck en wiel: 22 - 24 fe-
bruari 1990.*

Thema: Het zal om uzelve gaan!

Vrijdag 22 februari

20.00 u. Bijbelstudie, Pieter van Kam-
pen

Zaterdag 23 februari

10.30 u. Lezing over 'de mens als ver-
haal' Gottfrid van Eck

15.00 u. Workshop: een psalm lezen en

die in beelden omzetten, Wim Rietkerk

20.30 u. Film: Der Kommissar.

Zondag 24 februari

11.00 u. Kerkdienst olv. Wim Rietkerk

15.00 u. Afsluiting

C. Maart *'Is de wereldgeschiedenis
een raadsel'*

Volgens de beroemde Engelse astro-
noom en natuurkundige Stephen Haw-
king is de wereldgeschiedenis begon-
nen met een 'Big Bang' en zal de ge-
schiedenis eindigen met een 'Big
Crunch'. Hoe kijken we tegen de ge-
schiedenis aan?

Dinsdag 5 maart: Gods hand in de
geschiedenis, P. van Kampen.

Dinsdag 19 maart: Het geheim van de
wereldgeschiedenis (nav het boek van
F. de Graaff), Wim Rietkerk.

*Weekend in Eck en Wiel: 22 - 24 maart
1991.*

Thema: Christus, de zin der geschie-
denis

Vrijdag 22 maart

20.00 u. Bijbelstudie, Gottfrid van Eck

Zaterdag 23 maart

10.30 u. Civitas Dei van Augustinus,
Pieter van Kampen

15.00 u. Leven we in de eindtijd of in
een tijd van overgang (H. Küng)?, Wim
Rietkerk

20.30 u. Creatieve avond

Zondag 24 maart

11.00 u. Kerkdienst olv. Wim Rietkerk

15.00 u. Afsluiting

Voor alle weekends geldt:

* *Plaats:*

Huize Kortenhoeve

Burg. Verburghweg 40

Eck en Wiel (tel. 03449 - 1914)

* *Kosten:*

f 45,-

* *Meenemen:*

Slaapzak en muziekinstrument

* *Opgeven:*

030 - 31 69 33

Voor wie met het openbaar vervoer
komt: de laatste bus uit Tiel (lijn 44)
vertrekt vrijdagavond al om 18.32 u.!

JUBILEUM-STUDIEDAG

Dit jaar bestaat L'ABRI-Nederland
tweintig jaar. Medewerkers van het
internationale L'ABRI zijn eind april in
Nederland en daarom hebben we op
zaterdag 20 april 1990 een studiedag.

Thema van deze dag:

'VAN OERKNAL TOT ZWART GAT'

Onze tijd dreigt weg te zinken in een
totale relativisering van alle zingeving
en alle waarden. Valt niet iedere zin-
geving weg als het universum straks
in elkaar krimpt tot een donkere
leegte? Zijn niet al onze normen en
waarden cultuurbepaald en daarom
relatief? Wat voor unieke heeft het
Evangelie te bieden tegenover deze
knagende vertwijfeling en ondermij-
ning van waarden?

10.00 u. Pluralism, relativism and tole-
rance, Dick Keyes

11.30 u. *Workshops*

1. Enjoying a relationship with God,
Susan Macaulay

2. A layman's view on S. Hawking,
Barry Seagren

3. What is L'ABRI?, Larry en Nancy
Snyder

4. Suffering, Richard Winter

13.00 u. Lunch

14.00 u. Criteria for truth, Randal Ma-
caulay

15.15 u. *Workshops*

1. Prayer, Edith Schaeffer

2. Natural science, Greg Grooms

3. Look right, look left, Jim Ingram

4. Toward a new Europe, Per staffan
Johansson

16.30 u. Afsluiting

Kosten:

f 20,- hele dag/f 10,- halve dag.

Voertaal:

Engels

Plaats:

Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65,
Utrecht

Het Zomerprogramma is in 1991 van
14 juni tot 7 juli.

Het L'Abri-huis in Utrecht is gevestigd
Kromme Nieuwe Gracht 90 en is tele-
fonisch bereikbaar onder nr.: 030-
316933. Postgironr.: 2069742. Rabo-
bank nr.: 34.11.03.586.

Theologische Universiteit te Apeldoorn

Informatie over de studie

Al jaren hebben wij de gewoonte om in de maand januari aan hen die erover denken in de nieuwe cursus aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn te gaan studeren, de nodige informatie te geven. Wie daarvoor naar Apeldoorn komt, kan het een en ander te weten komen over het principiële uitgangspunt van de universiteit, het studieprogramma, het studentencorps, enz. Ieder kan vragen wat hij of zij maar wil. Drs. H.G.L. Peels zal een kort kennismakingscollege verzorgen. Op D.V. vrijdagmiddag 25 januari 1991 is er in de universiteit om 14.30 uur gelegenheid voor een ontmoeting met docenten die u over de gang van zaken aan de universiteit informatie willen verschaffen. Wie er belangstelling voor hebben, doen er goed aan als zij zich schriftelijk of telefonisch melden. Het adres van de Theologische Universiteit is Wilhelminapark 4, 7316 BT Apeldoorn en het telefoonnummer is 055-213156.

Namens de Theologische Universiteit, dr. J. de Vuyst, secretaris van het college van hoogleraren.

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

Het scribaat berust thans bij: T.L. Nollies, Lienaertstraat 164, 6164 GL Geleen. Tel.: 046 - 750101.

het occulte op gevaarlijk terrein begeven.

Is het wel zo gevaarlijk? Zijn de gevolgen van het oproepen van occulte krachten wel zo ernstig? Welke machten zitten er achter het occultisme?

Dergelijke vragen komen aan de orde in dit themanummer, waarbij ook wordt belicht wat de Bijbel leert over het occultisme. Het themanummer over occultisme is te bestellen door f 2,50 over te maken op girorek. 2.974.537 t.n.v. Adm. BEZINNING te Amersfoort.

Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid lezingen te verzorgen op gemeenteavonden over onderwerpen als New Age en de invloed van het occultisme (telefoon: 03420-14479).

De invloed van het occultisme

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING, dat vanuit een bijbelse visie voorlichting geeft over actuele ontwikkelingen rondom het christelijk onderwijs, verscheen in december 1990 een themanummer over: DE INVLOED VAN HET OCCULTISME.

Het occultisme is sterk in opmars in onze samenleving. In vrijwel alle kringen van onze samenleving dringen occulte invloeden door, zelfs in het bedrijfsleven. Occulte spelletjes zijn op vele scholen, ook op christelijke, in gebruik. Niet alleen middelbare scholieren, ook leerlingen van basisscholen komen op school in aanraking met het occultisme via spelletjes of door het lezen van occulte kinderboeken. Vele jongeren zien occulte spelletjes als een onschuldige tijdverdrijf. Ze weten niet welke machten schuil gaan achter het occulte. Ze beseffen niet dat ze zich door zich bezig te houden met

Leven en Kracht

Evangelisatie-materiaal voor rand- en buitenkerkelijken.

De volgende speciale nummers zijn beschikbaar: 'Maskerade' (voor de karnavalstijd); 'Occultisme'; 'Gokverslaving' en 'Kunt u mij de weg wijzen?' (Een goed evangelisatienummer dat eenvoudig en duidelijk d.m.v. tekeningen de weg tot Jezus wijst. Eigentijds, actueel, modern en bijbels.)

Vraag de catalogus aan. Leven en Kracht is een onderdeel van het Zendings-Diaconessenhuis te Amerongen.

Leven en Kracht, Postbus 4, 3958 ZT AMERONGEN.
Tel. 03434-53444.